

Universal

nrul XLIV Nr. 7

12 Februarie 1928

5 Lei

Interar

TRAGEDIANA

sufletul românesc

MARIA VENTURA

De câte ori un teatru anunță spectacole cu Maria Ventura, directorul lui trebuie să aibă în prealabil o conferință cu serviciul de ordine al prefecturii, pentruca să se ia măsuri de rânduială la casa de bilete. Și pe urmă trebuie să aibă grije ca să publice un afiș de instrucțiuni, care aduce cu programul zilei de zece Mai: La ora 10... accesul prin intrarea laterală... ghizeu interior... controlați și iar controlați.

Nu există actor sau actriță fie ei de reputație europeană care să facă în așa măsură publicul nostru să aștepte înșiruit ore întregi, în fața ghișeului. Știm că se poate spune că pe lângă reputația de a juca în capitala Franței, Maria Ventura are și avantajul de juca în românește, adică de a se adresa unui public mult mai întins, totuși vraja pe care o exercită asupra sălilor de spectacol este incontestabilă.

Asemenea idoli sunt primiți de către adoratori în întregime fără prudență critică, fără rezerve, fără disocieri savante.

În „Fedra” — pe care o menține la culmile de artă ale tragediei — sau într'un banal rol de piesă de boulevard, Maria Ventura e aplaudată cu acelaș entuziasm.

Ce nu poate face, chiar în războaiele de cucerire artistică, un general atât de orbește ascultat de soldații săi, numai să se decidă.

Iată că acum această artistă, după ce și-a exprimat dorința — pe cale de realizare, după câte știm — de a avea un teatru al ei în București, se oferă să ducă la triumf două piese originale, dintre care una a marelui scriitor Goga. E o magnifică poliță achitată sufletului românesc, pentru care strălucita tragediană merită numai omagii.

CAMIL PETRESCU

O TRAGEDIANĂ MODERNĂ

GEORGE FRIDE

Personalitatea poate fi privită ca o rezultantă a ciocnirii mai întâi, apoi a schimburilor dintre individualitatea primitivă și mediul social. În artă, mai mult decât în orice altă activitate omenească, factorul mediu are în formarea personalității cuvânt hotărâtor. Nu puțin, pentru că individualitatea artistică e cea mai susceptibilă de a fi influențată. Dar mai ales pentru că în artă, mediul de opinii, credinți, principii emise cu autoritate și bazate, în Occident pe o puternică încă astăzi indestructibilă tradiție, încătușează pe novicele artist, îi mărginesc orizontul, îi lasă libere numai anumite și bine definite puncte de vedere. Dacă individualitatea primară lînde către altele, riscă să fie distrusă în mediul neprielnic, ca un pui de urs polar transportat sub tropice — dacă însă tendințele individualității în foetus găsesc înțărare, precizare, țel în principiile, credințele mediului artistic, în care aceasta din urmă trăește, apoi personalitatea se va naște, se va desvolta, se va împlini ca și o plantă căreia în tot momentul i-au fost favorabile condițiunile atmosferice, care a avut soarele, vântul, ploaia când îi trebuiau și cât îi trebuiau.

Cazul din urmă, destul de rar și deosebit de fericit e acel al Marioarei Ventura, plecată la Paris, la vârsta de 15 ani, înscrisă în Conservatorul de artă dramatică francez, pășind cu 16 ani pentru întâia oară pe o scenă franceză. De amintim aspectul teatrului parizian din anii 1904—1907, vremea începutului carierei d-rei Ventura (aspect păstrat până astăzi de altfel, căci cele câteva teatre de „avant-gardă” de „artă” nu se integrează nici un moment pentru marele public francez și străin tabloului teatrului parizian), el se prezintă sub dubla față a teatrului clasic cultivat cu religiozitate în Conservator și la Comedia Franceză și a comediei de salon inaugurată de Georges de Porto-Riche două mai departe de temperamentele atât de diferite ale unor Henry Bataille, Henry Bernstein, Maurice Kistemackers.

În conservatorul, pe care Marioara Ventura l'a părăsit cu premiul întâi pentru dramă și comedie domneau Molière și Racine. Sentimentele omenești îmbrăcate în haina convențională a unei forme fixe, perfecte—obiectivitate, raționalizate (și nicidecum intelectualizate!) — forma tinzând și reușind, aci stă minunea, să emoționeze direct, dincolo de considerațiuni de desăvârșire artistică, iată teatrul clasic cum ne stă înainte prin realizările sale cele mai de seamă: „Le Misanthrope” și „Le Tartuffe” de Molière, „Phèdre” și „Athalie” de Racine. Desigur, Conservatorul a desvoltat Marioarei Ventura tot complexul de însușiri fizice ce se cer pentru interpretarea eroinelor lui Racine (dintre cari nu trebuie uitată Hermione din „Andromaque”): glasul puternic, declamator, ca-

pabil de nebănuite crescendo-uri ce în un moment nu-l sparg, nu-l gâtuie, amenință sonoritatea rotundă, plină, contrast wagnerian; știința atitudinii, statuare, a pașilor lenți, măsuțați, a gesturilor largi, armonioase, impresionant, în vâluri albe, în decor de coloane etice. Dar odată eșită din Conservator Marioara Ventura nu a luat drumul drept spre Comedia Franceză, acest templu al artei clasice, unde trebuia să treacă examenul public de tragediană. Descoperă că glasul impresionant de egal și de puternic știa să capete inflexiuni minoaccente insinuante, neprevăzute, că gesturile-i largi, rotunde puteau deveni brusce, nervoase, crispate—și se consacra tot teatrului modern boulevardier. Teatrul Sarah Bernhardt, Teatrul Réjane, Odeonul lui Antoine văzură pe Marioara Ventura trecând prin cele mai ferite roluri ale repertoriului lor. Fără îndoială însă că, la urmă, „Îndrăgostitul” lui Porto-Riche, croina din „Secretul” lui Bernstein, Grace de Plaissans din „Marșul Nupțial” al lui Bataille constituiră triumfurile-i cele mai autentice. Bucureștii neutralității, lașii războiului, iar Bucureștii imediat următorii păcii, păstrat amintirea Marioarei Ventura, interpretă neîntrecută a teatrului de cov francez.

Reîntorcerea, după război, în Franța a însemnat și intrarea, curând, la Comedia Franceză. Aci, Marioara Ventura regăsi cultul liniei, al purității clasice părăsit cu ani în urmă, odată cu ieșirea din Conservator. Și reuși o unificare, concentrare a mijloacelor ei de tragediană clasică și a însușirilor de comediantă de salon, în piesele moderne boulevardiere ca și în operele marelui repertoriu. Marioara Ventura a creat, pe prima scenă franceză, pe Thérèse Fontene din „Le vieil Homme” a lui Porto-Riche și spectacolele din anul trecut de la Teatrul Regina Maria ne-au arătat cum o personaj de piesă modernă se ridică la rangul unei eroine de tragedie raciniană. Și Marioara Ventura a jucat Comedie Phedra lui Racine, o Phedra modernizată, spărgând pe alocuri îndrăneț linia pură clasică, lăsând totuși impresie finală de autentică măreție.

Sentimentul că Phedra înseamnă cu mea de realizare în cariera artistică Marioarei Ventura tinde să se stabilească tot mai mult. Pornită cu însușiri, desvoltate admirabil în mediul cel mai prielnic, ce-o indicau pentru o ridicare de nivel a teatrului de salon ca și pentru o apropiere de noi a tragediei clasice, Marioara Ventura, prin creațiunile sale, desminte hotărât credința că formalismul racinian sau mondainismul lui Porto-Riche ar fi cedat definitiv pe sul teatrului de adevărată viață interioră, de autentice preocupări intelectuale.

MARIA VENTURA ȘI STRĂINĂTATEA

Am avut o surpriză. D-ra Ventura, pe o joacă pe Fedra. A fost pasionat, inegal, uneori în întregime frumous. D-ra Ventura — sunt patru ani de aci — se încercase în acest rol. Eri, d-ra Ventura a câștigat și a minunat sala prin feminitatea, prin sinceritatea interpretării sale. Ne-a făcut s'o dem pe Fedra. A făcut mai ales să nască o femeie, cu adevărat consultată de tristețe. Primul și al doilea act, unele momente din al treilea și al patrulea, clipele de gelozie, descumpărit prin intensitatea și adâncimea lor. D-ra Ventura se pictează dinlăuntru. Actrița pare în această ființă, măcinată, potată de pasiune.

Lucru mișcător, fără să joace rolul, urmare a experienței dobândite, în urșit prin lentă pătrundere, d-ra Ventura a realizat deodată figura intensă, înțesată numai în 1922. Ce răbdare este arta comediilor. Eri ea ne-a dat o plăcere completă, superioară. Intrarea sa, admirabilul și atât de originalul chip de a invoca soarele, liniată și pierdută, cu brațele deschise, cu fața în spre lumină, ca o Danae ploaia de aur; masca sa crispată la urechele lui Hipolit, accentul său înfrânt în „C'est toi qui l'as nommé” — și în „C'est moi se déclare” — cochetă și adevărat tandra rugăciune către Venus în actul III, explozia de gelozie din al patrulea, în care un răs de copil se amestecă cu răcnete de felină, iată principalele clipe frumoase. Sunt unele, în care d-ra Ventura ne-a reinviat foarte mari momente. Cu atât mai mult cu cât această viață totală a personajului, se înalță atunci unei grații, unei armonii deosebite a gesturilor, favorizată de un costum fericit. Alb, colorat cu roșu, se încălzește, când soarele îl împingează. Îngăduie mișcări de un vii elenism, joc delicat de stoffe fine, care se armonizează, printr'un contrast tulburător cu coloanele puternice ale peisajului auster.

GABRIEL BOISSY

Domnișoara Ventrua abordase deja o joacă sau de două ori — mi se pare — rolul al Fedrei cu un viu succes, cărui ecou îl aflasem. Nu fără încredință mă dusei s'o ascult, căci încercam să mi se părea grea pentru mijloacele fizice. Totuși a câștigat un mare succes cu adevărat foarte meritat. A jucat într'un chip superior. D-ra Ventura spune minunat versurile; nici o mișcare poetică nu este jertfită. Este frumos îmbrăcată, armonioasă și dulce ne-a dăruit continuu o joacă de celei mai emoționante frumous. Tragediana a găsit atitudinile, liniile de cel mai frumos stil. Stăpână perfectă a rolului, toată sfârșire și entuziasm, trecând dela grație și dela cochetă amoroasă la gelozie dărză.

Conduș cu o frumoasă energie „de rațiile și s'a vădit dibace în dificilul de scenă, când Fedra ia spada lui Hipolit. În ultimul act, când furia Fedrei este potolită, d-ra Ventura a fost frumous mișcătoare și cu drept răsplată de aclamațiile sălii.

dar ceea ce constituie pentru mine

interesul particular al interpretărilor sale, este nu știu ce lucru viu și așa îndrăzni să spun modern, pe care îl arată jocul actriței. Temperamentul său personal comunică o ardoare, o vibrație, care încălzesc compoziția clasică.

Am notat deja această prețioasă calitate în Silvia din „Jeu de l'amour et du hazard” și în Elmira din Tartuffe.

D-ra Ventura dăruiește acestor figuri, puțin convenționale, poate pentru că prea perfecte ca stil și măsură, neli-niștile, fiorurile unei femei contemporane; lucru de interes unic. Desigur cu ea, Fedra devine o creatură omenească, a cărei emoție și sensibilitate ne mișcă de aproape. Este de altfel imensa dificultate a acestei forme, incontestabil cea mai înaltă în arta dramatică, de a anima aceste statui, fără a le răpi stilul și frumusețea lor impecabilă.

D-ra Ventrua comunică acestui rol o intensitate, pe care nici una din camaradele, ce au precedat-o, nu ne-a făcut s'o simțim. Așa cum este, această interpretare a Fedrei este cea mai mișcătoare, pe care am avut-o dela Sarah Bernhard.

ANTOINE (Information)

neadevarate

cum am revăzut pe Ventura

Părăsisem, pentru o săptămână tranșeele, dacă se puteau numi așa gropile cu băltoace, care se înșirau de-alungul Sușiței și prin pădurile dela cota Momăia. O săptămână de nopți dormite fără grija semnalelor de alarmă, de mese nederanjate de obuze de artilerie.

Dar masă tihnită nu putea avea un soldat venit de pe front. „Strada Lăpușneanu” era destul ca să-i taie toată pofa de mâncare, cu luxul ei inconștient și deșănțat, cu cei care în loc să lupte cu mitralierele nemțești, învingeau cu stupefianta fetele (viciile nu se inventă, se descoperă) și profitând de promiscuitatea refugiuului, făceau ravagii printre femeile ravagiate.

La spitalul, la care trebuia să-mi gădesc un camarad, o impresie de părăsire, de plictiseală, de „prea lung”. Entuziasmul atâtor nobile doamne, care chiar dacă nu erau de nici un folos, înfloreau cel puțin cu prezența lor. Sălile de spital se stinsese cu totul. Răniții începuseră să fie socotiți ca o adevărată belea. Căci era primăvară, lumea se plimba gătită, în automobile rechiziționate, iar spitalele miroseau a ațifelnic și a cămăși neschimbate.

Se anunțase un festival, chipurile pentru răniți, cu producții muzicale și alte nimicuri artistice. Mai mult prilej de în-

tâlniri mondene și consumat înghețată rară și delicioasă pe vremea aceea.

M'am dus totuș s'o văd pe Ventura, care era anunțată în program. Dar n'a venit. Destul de plictisitor pentru un soldat, care ține să vadă o actriță preferată.

Și cum mă plângeam unui camarad, acesta mă lămuri:

— Vrei s'o vezi pe Ventura?

— Da... mâine plec iar pe front.

— Atunci nu o mai aștepta aici. Are un caz „grav” la spital. Nu vine.

— ! ?

— Nu părăsește spitalul, când sunt operații grele, nici chiar pentru producții. Și am văzut-o într'adevăr, privind printr'o fereastră. Schimba, cu mâna ei pansamentul, desigur mirositor, al unui pântec devorat de schije.

Erau patru după amiază. Infloreau teii la Copou... și „tot lașul” era la producția mondenă.

ARIEL

NOTE BIOGRAFICE

Marioara Ventura, s'a născut în București, în anul 1888.

Liceul, până la cinci clase l'a urmat la „Liceul Negoescu”. Apoi a plecat la Paris, la „Liceul Lamartine” înscriindu-se în același timp la conservator.

De foarte timpuriu, la vârsta de 16 ani, a început să joace alături de Sarah Bernhard. Fiind încă elevă la conservator, Maria Ventura plecă într'un turneu în America, alături de Sarah Bernhard și de Max.

Înainte de a juca cu Sarah Bernhard, prin anul I de conservator a jucat la teatrul „L'Oeuvre”; alături de Suzana Déspres în piesa lui D'Amuzio, „Giocanda”.

A obținut la conservator premiul I pentru dramă și comedie, în urma căruia a fost solicitată să joace la Comedia Franceză.

Dar de pe atunci, firea independentă și nesupusă a Mariei Ventura, s'a opus jugului și a refuzat propunerea.

A intrat la Odeon, s'a plictisit și acolo și a trecut la Réjane.

Dar nici acolo, n'a rămas multă vreme și s'a reîntors iar la Sarah Bernhard, care plecând în America i-a lăsat tot repertoriul ei pe timp de un an.

Antoine, care luase Odéonul în acel timp, văzând-o în „Dama cu Camelii” a stăruit pe lângă dânsa să se întoarcă din nou la Odéon. Ventura a primit și timp de 3 ani a jucat neînterupt la Odéon, toate rolurile principale.

Munca pe care o cheltuise la Odéon, o slăbise mult și atunci a plecat în Italia să se întrezeze.

Indemnată de nostalgie, Ventura revine în țară, unde războiul a surprins-o.

A îndurat exilul cu toți românii loaliți și la Iași unde a fost refugiată, a luat conducerea unui spital francez, unde a stat neclintită până la sfârșitul războiului, îngrijind cu'n rar devotament pe răniți.

Când pacea s'a încheiat, când România-Mare era un vis înfăptuit, Ventura cu sufletul plin de bucuria izbândeii s'a reîntors din nou în Franța, unde Comedia franceză a încătușat-o până acum.

F. ADERCA

A D A M

In Biblie pământ
e scris: Adam.
Și țărâna din Mesopotam.
insufletită, s'a numit cu-ace-
laș vechi cuvânt.

FOAME.

La fiecare răsărit de soare
descui în mine porți
și-adânc lăuntrice sorți
mă duc spre țarinele dospitoare.

Aburi se învălurează peste mlaștină
și bulgărul din negrul cernozom
așteaptă parcă să devie om
noul om, de-acî, de baștină-

Din răsărit de cînd ne-am ridicat
noi am tot mers spre soare-apune:
furnici mînate de rebeliune
pe globul care ne-a creat.
Scormonim adînc cu fierul muma,
îi îngropăm sîmînța'n măruntae
și pîn'la brâu, în holdele bălae
cosim un spic de grâu și-un vis ca spuma.

De-atîtea secole, din primul ceas
e frîmîntată terra
și himera
biblică fecundă a rămas.

— Pămînt, bătrîn pămînt, tu pari un tom
pe care-l rîvîșim anarhiei parcă...
Încă n'a sfîrșit ca să te stoarcă
tristul om !...

IUBIRE.

Am coborît într'un apus de soare
sub frunze de mesteacîn, în vâlcea;
dintr'o cireadă leneșă mugea
taurul scurt, în seata răcoritoare.

Subfire lângă mine, cercetai
aceste zări campestre.
Inroșite, niște mici ferestre
semne ne făceau de peste plai.

Bulgării de prin poene
piciorușul le-a călcat...
Fiecare'mbrățiș
gonea șopârle verzi din burnene.

Iubirea mea, nu simți ?

Pămîntul gol

ne-atrager
Aud chemarea lui cum rage
făcut, în adormitu-i rotocol.

În pîrul tău bălai
a pus atîtea năzuințe coapte
și-a vrut ca peste sîniile tăi de lapte
să lungească crepuscularul crai.
Topiți în golul lui himeric
ne-a clătînat...
Și una cu țărîna lui ne-a frîmîntat
în timp și'n întuneric.

— Pămînt, bătrîn pămînt...

Noi am

dormit pe sînu-ți plin de sevă
de-atîtea ori; aceiași albă Evă
sub coapsa-aceleiași Adam !

ION BUZDUGAN

RABOJUL VREMII

Brumarul pe frunte cu glugă de lîună
Și sarică sură, de păslă,
Încet, șovăind cu'nserarea pe cale,
Coboară din munte cu turma la vale,
La Sîntul Sîmedru, la cislă...

Sîmedru, cu sarica-i neagră pe umăr
La stîna bătrînă de vreme,
L'așteaptă din munte pe Crivăț ce geme
Să-i vină cu turma la număr,
La stîna bătrînă de vreme.

Și turmele zilnic coboară în cîmpuri,
Sosind de pe crestele albe:
Sîmedru le trece'n răbojul de timpuri,
Iar turmele vremii — oi negre, oi albe —
Se pierd în adîncile cîmpuri...

MIHAIL SEBASTIAN

I M N

Desfășură-se ceasul înalt, unic egal
Și fie uniform prin locurile-aceste,
Îndoiaie-se cu liniști de apă lângă mal
Spre seară, cînd nu știi ce e și ce nu este.
Oprească-se aici eternizat i dens
Cu singura lumină, pe care-o mai aștept,
Să-l deslușese aproape și să-l iubesc
[imens,

— Să-l recunosc mai bine și să-l iubesc mai
[drept,
Desfășură-se ceasul din ce în ce mai
[vechiu

Simplificat și sobru, intim și liniar
Subtilizînd tăcerea spre calm și
[transparentă
Desfășură-se ceasul din ce în ce mai clar.

IOAN C. GEORGESCU

TĂCERE DE CRISTAL

Cer de cristal — deasupra apelor tîrînte —
întins în umbre albe, de vînt petrecute —
țși depărtează'n luciul — cuprinsu'ncătușat,
ce bate surd în geamuri, de viitor înfruntat.

Cer de cristal — vărsat în cîmp de golicione;
Își umblă'n fum, turmele de fluturi de argint —
pînă'n isvoarele de apă'n uscăciune,
unde corbi flămânzi — sara s'aplecă și s'alint.

Cer de cristal — căzut și adunat pe râuri,
ca pulberea de sticlă — încheată'n brăuri —
ai'ncins acoperămîntul, țesut din zăpezi
pogorînd tăcerea — strivită alb — sub lespezi
grele de cleștar)...

Cer de cristal pustiu... de ape cînd te lepezi !

SMINTEALA CUCONULUI

— Fragment dintr-o piesă neisprăvită —

Mihail Sorbul

De ani de zile Mihail Sorbul ambiționează să scrie o comedie. Nici gloria „Patimei Roșii“, nici aplauzele frenetice cu care i-a fost primit „Dezertorul“, nu l-au abătut de la această idee. Acum se pare că e gata, căci a fost vorba să se reprezinte „Coriolanus Secundus“ căci nu e, să sperăm, vorba despre cea „neisprăvită“ din care publicăm fragmentul de mai jos.

Un salonaș bătrân, moldovenesc. Conu Costache Guranda și conu Matache Mărza intră prin fund.

MARZA : Iaca și cafeluțele ne așteaptă.

GURANDA : Ne-au așteptat cam mult...

Dar unde mi-o fi nepotul ?

MARZA : Te pomenești că doarme...

Când umbli toată noaptea teleduc..., ziua în loc să lucrezi, ...dormi.

GURANDA : A ! să știi că iar mi-a făcut-o... (trage nervos de panglica clopotului).

MARZA : Dar de ce ți-a sărit țandăra, Costăchel ?...

GURANDA : Numai nepoți să nu mai...

MARZA : Ba eu sunt pentru nepoate și sunt dulci.

GURANDA : Eu n'am avut noroc de nepoate...

(Nuța intră).

GURANDA : (Nuții) Cine a băut cafeaua a treia ?...

NUȚA : Cine e-o bea decât domnul Victor ?...

GURANDA : Se vede că nu i-ai spus, am dorit să bem cafeaua împreună...

NUȚA : Ba de spus i-am spus, dar...

GURANDA : Destul, destul... Știu eu și poate pielea... Și-acuma unde i ?...

NUȚA : A plecat în oraș.

GURANDA : Când ?...

NUȚA : Chiar acum.

GURANDA : Altădată să nu-i mai lași pielea pe tablă... Ia-i ceașca de aici...

NUȚA : Eu ce stric ?...

GURANDA : Bine, bine... lasă-ne în pace.

(Nuța lese)

MARZA : Acuma pe Victor aista calca-lea, vorba ta, e feciorul neisprăvitului și frățână-tău, Dumnezeu să-l erte, dar șerpoaica asta de ce-o mai oploșești casa ta ? Nu vezi ce ochi de drac are ?...

GURANDA : Și te turbură cumva, Mitache ?

MARZA : Vezi tu, bre Costache, de ce turbură diavolul noaptea ?!... Nu l'ui os încă din sufletul tău...

GURANDA : Aici ai adus-o bine, dar să-i fac... Ia și Nuța asta un suflet răpășit la casa mea... Acuma 15 ani mi-a pus-o primarele de la Ciușmănești... — Cucoane, a murit văduva lui Urioc și a pat după dânsa o mucoasă de șapte ani... Fă-ți o pomană... Decât să bată udele Ciușmăneștilor, mai bine ți-o face te-o trebușoară prin casă și de s'o purt bine, nu o fată ai măritat matală"...

MARZA : O și tu la cuhnie, primarule!, i-am spus...

Și de atunci mucoasa și-a șters nasul, crescut ca biruiana și astăzi e curăță, e șerpoaică și când i-o sosi ceasul îi găsi eu un om s'o gospodăresc... Pătu-i, Mărzo ?...

MARZA : De!... Dar când ai coșgea mite-a dulăul în casă și mai ales când îl știi...

GURANDA : Dulăul meu nu se uită la fete de-aldeastea... Lui îi trebuie de alea parfumate și sulemenite... Cu Nuțe ne mulțumeam noi prin cele tinerețe trecute...

MARZA : Oricum... Pentru un bătrân ca tine nu se cade... La casa ta trebuie să fie o bătrână...

GURANDA : Am eu și de acelea la bucătărie.

MARZA : În sfârșit te privește.

GURANDA : Ia lasă-mă și tu, bre Mitache... nici n'am apucat să ne încuscrim și mă socești mai rău ca...

MARZA : N'ai grijă că nu te-oi mai socri... Eu n'am nepoate să le dau după Victori de-ai matală...

GURANDA : Ți-ai mutat gândul ?

MARZA : Cu desăvârșire...

GURANDA : Poate s'o îndrepta.

MARZA : Nu, nu-mi trebuie... Eu nu-mi nenorocesc copila... Mai bine nemăritată... D'apoi urlă țargul, Costăchel, de chefurile și bățiile ce le face...

GURANDA : E tânăr, bre Mărzacule... Tu n'ai zburdat în vremea ta...

MARZA : Ce-are aface zburdălniciile mele cu ale stricului istuia... Ce să-ți mai spun... Face datorii... Dă șinețe în alb, adică m'ntelegi... Îți vinde pielea de pe acum... Nu mai are răbdare...

GURANDA : (cu bărbia în piept). Apoi, ce să-i faci, Mitache... Asta-i o bătrânilor... Când sunt săraci li se așteaptă moartea, ca să se scape cei tineri de o povară, când sunt indestulați li se do-rește sfârșitul, ca să li se împartă averile...

MARZA : (surzând își mângâie băr-buța). Numai că Dumnezeu a lăsat ca bătrânii să fie oameni cuminți și să-și caute de sănătate...

GURANDA : Să-și caute, Mitruț, dar vezi că eu am o boală fără leac... Chem doctori, care de care mai grozavi. Și mă întorc și mă ciocnesc ei în toate chipurile... Imi analizează apoi toate alea... și la urmă dau din umeri... Cică s' sănătos tun... Și tot trăiesc până la 100 de ani... I-adevărat... mă simt tare... adică n'am simțit... Dar acum mi-e inima neagră... Mă gândesc tot la ducă-se-pe-pustii și slăbese...

MARZA : N'o fi mulțumit frățână-tău de cum îi crești feciorul și acum te chinu-gește sub chip de diavol... (își face cruce). Nu-i vorbă, că mare împelșat a fost el și în viață... Dumnezeu să-l erte...

GURANDA : Te pomenești că nu-i mulțumit... Amu dacă aș întreba pe nepo-tu-meu numai încape îndoiială că nu-i mulțumit.

MARZA : Dacă ar fi mulțumit n'ar mai face datorii...

GURANDA : Așa-i... Să știi că asta e

Mitache... Diavolul care mă tot cearcă în fiecare noapte e sufletul lui Iorgu... Ai dreptate... Deacea doctorii nu-mi gă-sesc nici boala și nici leacul. Boala mea nu se vindecă nici cu farmacie și nici cu cușitul ei cu biserică...

MARZA : Ar trebui să faci o danie mare...

GURANDA : Un spital sau un orfeli-nat... (cu groază). Dar când o auzi Vic-tor una ca asta, e în stare să mă strângă de gât...

MARZA : Trimete-l și tu la primblare unde-va departe... Dar... ia, ascultă bre Costăchel, mi-a mai venit o idee...

CE-AR FI DACĂ TE-AI ÎNSURA ?

GURANDA : Ești nebun ?

MARZA : Decât ai ține pe lângă tine dulăul și șerpoaica, mai bine ai aduce o femeie cu scaun la cap... Hai ?... Ce-ai zice de vădana lui Gavriluț ?... Dacă îmi dai voe încep vorba... Nu-ți place ?... N'oi fi vrând acum și matală... fată mare !

GURANDA : Eu dau să scap de un drac ce mă chinuște și tu vrei să dai mai îmi bagi unul în casă...

MARZA : Bagă ce-i drept dracul de muere în casă, dar cu ajutorul lui să vezi că scoți dracul din sufletul tău.

GURANDA : Până mi-o ieși sufletul de tot...

MARZA : (îndurerat). Iar se schimbă vremea.

GURANDA : Te-au acupat reumatismele...

MARZA : De-abea aștept vara să mă duc la Oglinzi... Apoi mulțumesc de ca-feluță.

GURANDA : Mai stai, că doar nu vin Turcii.

MARZA : M'anucă ploaia la tine.

GURANDA : Te trimite cu trăsura...

MARZA : Nu, nu... Când mi se face de ducă mă duc... (intră Nuța).

GURANDA : Dar ce-i, Nuto ?

NUȚA : (îi întinde o carte de vizită). Citește și matală...

GURANDA : (dând cartea de vizită lui Mărza). Citește-o tu Mitache, că eu nu văd...

MARZA : (se caută prin buzunare). Iracan de mine, mi-am uitat ochelarii acasă...

GURANDA : Ce i-ai uitat că-i ai pe nas... De aceia ți-am dat să citești, c'ai mei nu știu pe unde i-am lăsat...

NUȚA : Apoi și matală tot pe nas îi ai...

GURANDA : Nu mai spune și la alții, Nuța... Mai mare rușinea... Dă încoace biletul să vedem ce scrie... (Citește) „Mi-luț Bursuc“... Taci bre !... Bursuc... Bursuc... Parcă mi-ar fi rubedenie... Ia să vedem ce mai zice : „ajutor de arhivar. Tg.-Ocna“. (Cu milă). Prea-i de departe și prea-i mititel săracu... Nu-i ce bănu-iam eu...

VERGINICA

TUDOR M. ȘATESCU

Domnișoara Eleonora, e singură pe lume.

Până la cincizeci și doi de ani, a avut vreme destulă să cunoască viața și să se scârbească de ea.

De aceea, s'a tras de-oparte din vâltoarea ei, nu biruită și oablă ca o vietate infirmă, ci dârză și cu fruntea sus, ca un monarh care abdică de plictiseală...

Domnișoarele bătrâne constituie un sex special. Se nasc tot așa de firese ca genii sau ca monștrii...

De aceea domnișoara Eleonora n'a făcut nimic într'adins, ca să rămâie fată bătrână, ci și-a ascultat numai imboldul sufletului și s'a supus fără mărare și revoltă, firii ei înăscute...

Amintirile Domnișoarei Eleonora, sunt puține și fade, ca fructele unui pom cu țesuturile anchilozate.

Orfană la douăzeci și cinci de ani — fără să verse o lacrimă pe mormintele părinților pe care îi iubea din obișnuință — s'a însingurat de rudele celelalte s'a închis în gospodăria ei, moștenită dela răposatii și fără grija zilei de mâine, a purces să-și trăiască viața rupând cu evlavie filele de calendar.

Firește, a fost un timp, când Domnișoara Eleonora — fată de oameni cu dare de mână — a trebuit să poarte titlul evocator de „fată de măritat”...

Dar la purtat cu sfială și cu ură, ca pe o profesie de rusine, și în ruptul capului n'a vrut să-și întovărășească viața și să-și împerecheze făptura cu niciunul din „fanții” sau oamenii cumsecede, cari se prezentaseră cu inimi absente și haine scuturate, să-i „ceară mâna”.

Și asta, pentru că Domnișoara Eleonora a urit totdeauna oamenii... Ura asta îndreptată deopotrivă asupra femeilor și bărbaților s'a plămădit în sufletul dumisale cu putere de voluptate și nimic și nimeni n'a putut-o șterge sau învălui. Și cum nu i-ar urî, când în cugetul ei, toți apar „stricați” și îndobitociți de lătimi mărunte...

Bărbații sunt beivi, cartofori, trântori, mișei și gata să-și vândă „onoarea” pentru un aperitiv sau un trup de femeie....

Femeile sunt proaste, luxoase, mincinoase, prefăcute și le „pică mucus după orice scârbă de bărbat”.

Și poate, Domnișoara Eleonora ar ierta — și deoparte și de alta, — toate slăbiciunile, dacă la baza tuturor n'ar sta dorința trupească... Ea e totul; ca o apă curte care merg toți ca să-și înnece în valurile ei turburi, idealurile, ambițiile și sufletele, ca o lampă uriașă, în jurul

căreia se învârteste, oarbă și fascinată, o omenire de molii, cu trupuri prea grele pentru aripile mici...

De aceea, în casa Domnișoarei Eleonora, n'a pus piciorul nimeni afară de lăptăreasă, găzar, oltean, cărbunar, florăreasă și jurnalist, plus popă din eparhie, la zi'tâi ale lumii și în ajunul Bobotezii.

Servitoare nu ține pentru că grija menajului e una din marile ei plăceri. Căine n'are, pentru că vara latră la lună și iarna aduce purici în iatac. Orătenii, nu-i trebuie pentru că Domnișoara Eleonora e vegetariană...

Porumbeii care rămăseseră dela răposatii, fără grăunțe și apă proaspătă în coteț, și mai ales fără mângâerile verbale ale coanei Evdocița, mama stăpânei de azi, părăsiseră într'o zi cotețul părintesc surghiunindu-se în curtea Bisericii de peste drum, în volbură de anpi aspre.

Singura vietate îngăduită sub acelaș acoperământ cu Domnișoara Eleonora, e o pisicuță cenușie și elastică, cu coadă stufoasă și ochi ciudați: unul galben ca o mandarină pitică și altul verde, ca un glob de sticlă pentru trandafirii din grădina unei păpuși...

Verginica, s'a pripășit într'o seară...

Era o seară de păclă și de tristețe...

La gura sobei din iatac, Domnișoara Eleonora citea pentru a suta oară povestea fermecătoare a Genovevei de Brabant... Afară ploaia de Octombrie clipea pe burlane.

Într'un timp, s'a deslușit un mirolăit mic și parcă ud ca un scâncet de copil plouat... Domnișoara Eleonora a așintit urechea... Mirolăitul se prelungea... Căine, cu hârșete mici sgăria pervazul la ușa din față...

Domnișoara Eleonora, nu știa ce e aia frica... Și-a aruncat repede un tartan pe umeri și lipăindu-și papuci dealungul antretului, a coborît treptele până la ușa din față.

Afară, udă de ploaie, cu ochi luminoși și lăbuța înțepenită într'un gest dragălaș de implorare, Verginica aștepta...

Așa s'au cunoscut.

Și chiar în seara aceea, pisicuța de pripas, a primit pe lângă o farfurioară cu lapte, cu bucățele de pâine înmuiate înăuntru, și două daruri de preț...

O funduliță decolorată, scoasă din fundul serinului din ocaia mare, și numele de Verginica, în care Domnișoara Eleonora, găsisse toată candoarea și duioșia, potrivite pisicuței...

În scurt timp, Verginica, a învins-o pe Domnișoara Eleonora... I-a cucerit inima, a învățat-o să mângâie, și din etapă în etapă, a isbutit să-și instaleze culcușul în patul mare de nuc, la picioarele proiectoarei...

Prietenia lor, alintările Domnișoarei Eleonora, siestele Verginicii în poala stăpânei, în primele dupăamiezi de primăvară, năpădită în zarzărul de lângă pridvor, începuseră să se comenteze la început printre vecini și-apoi în tot cartierul, ca un eveniment mai mare decât o crimă, o naștere sau o logodnă...

În anul acela Paștele se apropiau mai înflorite ca niciodată.

Credincioasă și tăcută, Domnișoara Eleonora, se ducea la denie, cu aceeași pași și pe acelaș drum...

Verginica rămânea închisă în cocoțată pe fereastră, cu ochii duceale stăpânei.

În Joia Mare, pe scară, târziu, cându-se de la slujba celor 12 ghelii cu sufletul ușor ca un c Domnișoara Eleonora — cu sticlă lapte ascunsă în geanta ei încăpătoare rămase mirată în poartă, nezărind minând în fereastră licuricii galbene verzi ai Verginicii...

— I-o fi fost urit să mă mai aștepte fereastră îi fu primul ei gând...

Dar când deschise ușa și nu dă în întunericul iatacului nici o lumina care să-i iasă înaintea, gândul dă îngrijorat...

— Să știu că am uitat s'o închidă năuntru, când am plecat... și vocea și muscălească a domnișoarei bătrâne începu să iscodească întunericul curtea...

— Piss-piss-piss... Verginica mii... pissu mic... pissu...

Dar Verginica, n'a răspuns cu dragăstoase... Umbra ei elastică nu ivit de nicăeri din întuneric...

Domnișoara Eleonora, a trăit prin noapte de insomnie.

Trei zile apoi, a căutat-o și-a dat-o... Verginica nu venea.

Domnișoara Eleonora, își pierduse dejdeza s'o mai regăsească... Închise suflet și în ochi o tristeță mare, ură...

Dar, în dimineața de Paște, Verginica se ivi în pragul salonului cu miorlăit și mucigai, cu ochii stinși, mersul încetinit și cu blana terfel murdară...

Revederea a fost un mirolăit tipăit...

Viața comună și-a reluat firul o întrerupt...

Domnișoara Eleonora era aceeași totdeauna... Numai Verginica se schimbă... Seda mai mult tolănită la ea nu mai sărea pe etajere și pe fete torcea greu, avea în ochi o lumina ciudată și o privire de implorare...

Abia când a început să se înclăntecul, Domnișoara Eleonora a ceput...

A fost o clipă mare, ca un cutre înima i s'a bătut atât de tare în încât i s'a părut că are mai multe care bat dintr'odată...

Revolta și scârba i-au îngălbenit și le-au oprit privirea în loc, sugăta... Un răget, cu fire de sânge topite, i-a desclestat buzele albe de m...

— Ah!... Ticăloaso... ticăloaso... loaso... și tu ca și ele... și tu ca toată mea... nu puteai altfel... nimeni, nimeni, nu puteai altfel...

Și toată ura grămădită o viață în urmă, în contra legilor firii pe care natura ei deosebită nu le putuse înfrânge se strânse ca un pumn în vârful pectorului de toval, care se năpusti cu înconștele plâpânde și mici sub Verginica adăpostea germenii celei din tâu maternității...

A doua zi de dimineață, în lada gunoi, Verginica păresea pentru totdeauna, casa ospitalieră, în timp ce prăbușită în dosul ferestrei, Domnișoara Eleonora încerca zadarnic să înclănteculă dintâiu lacrimă care îi șiruită obrazi.

NUTA : Ii și tare prost îmbrăcat...

GURANDA : Și ce vrea d. Miluță Bur-

suc ?

NUTA : Vrea să vorbească cu matala.

GURANDA : Bine, bine, dar ce ?...

NUTA : Eu de unde să știu ? !..

GURANDA : Bagă-l și tu atunci pe la bucătărie și adu-l aici... Numai să nu șterpelească ceva... (Nuța iese).

MARZA : Atunci te las cu musafirul de la Tg.-Ocna, o fi vrând să-ți vândă niște apă de Slănic...

GURANDA : Cine știe ce-o mai fi vrând și aista de la mine... Să te petrec.

MARZA : (amândoi bătrânii ies).

CIULEANDRA

Părintele literaturii psihiatre, este William Shakespeare. Personagiile operelor sale. — Hamlet, Jago, Lear, Lady Macbeth — sunt atinse de nebunii veritabile, iar medicii moderni pun diagnostice precise abuliei lui Hamlet, somnambulizmului historic al Ladyei Macbeth, perversiunii lui Jago, ori demenței semile a regelui Lear. După epoca lui Shakespeare și Marlow, această literatură a decăzut. Însă, din nou a luat un puternic avânt, după invazia literaturii ruse, în occident. Astăzi se produc în acest domeniu, opere din ce în ce mai remarcabile.

Caracteristica sa principală, e voluntarismul, — trăsătură antipodă nebuniei. Însă din influența rusă, a rămas predilectia de-a descrie bolile sufletești. Astfel s'a cristalizat adaptația europeană, a influenței ruse.

Din aceiași familie literară face parte și „Ciuleandra”, ultimul roman al d-lui Liviu Rebreanu.

SUBIECTUL. — Un tânăr, Puiu Faranga, își omoară soția într'un acces de furie nemotivată. Tatăl său, ca să acopere crima, își sfătuește fiul, să simuleze nebunia și să se lase internat, într'un sanatoriu, până ce scandalul se va potoli. Puiu consimte. În izolarea celulei sale de bolnav, nebunia lui se precizează din zi în zi, până ce, în urma unui acces de furie însoțită de dorința de-a ucide, nebunia se declară liberă și nestăvilă ca puhoalele.

SANGE NOBIL. — D. Liviu Rebreanu ar vrea să insinueze, că pricina nebuniei lui Puiu Faranga, trebuie căutată în sângele îmbătrânit al acestei familii nobile, a cărei obârșie se pierde în vremurile neguroase ale istoriei noastre naționale. Ipoteza cu sângele degerat al familiilor străvechi, nu mai e de actualitate în știință. Cândva, a constituit o explicație de suprafață, a fenomenului real, că familiile istorice, degenerază treptat. Astăzi, studiul înaintat al eredității, aruncă alte lumini asupra acestei probleme. Iați-le în rezumat.

Biologia dovedește că încrucișările care dau progenituri degenerate, variază între două limite: consanguinitatea și membrii aceleiași rase. Conjugările dintre părinte și copil sau frate și soră, dau naștere la copii degenerați. Deasemenea, încrucișările dintre rasa albă și neagră (mulatrii), dintre indienii din America și albi, ba chiar dintre semii și arienii, sunt urmate de creații degenerate.

Ori căsătoriile familiilor istorice, nu trec de nici una din limitele acestea. Dimpotrivă, ele se supun legilor selecției, așa că urmașii lor, ar trebui să fie din ce în ce mai perfecți. S'a dovedit că mariajurile în medii restrânse, dau produse viguroase. Westermarck citează o comună locuită de Bats, alcătuită din 3 mi de suflete, a căror membrii se căsătoresc de mii de ani între ei, fără să se ivească vre-un semn de degenerescență.

Deci nu într'o cauză biologică, ci într'altă parte, trebuie căutată degenerarea familiilor nobile. Secretul rezidă în apulența lor. Fiind bogați, își pot permite ușor satisfacția întregă a gusturilor și capriciilor. Cum omul e la bază alcoolic și sexual și cum aceste apucături sunt urmate, când abuzăm, de slăbiri nervoase sau boli, se înțelege ușor de ce urmașii săi nu fi loviți de degenerescențe.

În nebunia lui Puiu Faranga nu trebuie văzut un caz psihiatric de degenerescență senilă a sângelui nobil, ci mai degrabă un fenomen ereditar, blastoforic sau dobândit al sifilisului ori alcoolului.

NEBUNIA. — În camera sa din sanatoriu, Puiu Faranga auto-analizându-se, descoperă în trecutul său impulsii de a ucide. Așa că omorîrea Mădălinii i se pare un fenomen firesc firii sale.

Pe de altă parte autorul construiește nebunia lui Puiu într'asa mod, că impulsia să nu pară gestul unui smintit, ci ca un corolar al unei gelozii inconștiente.

Intr'adevăr, după ce Faranga se îndrăgostește fulgerător de Mădălina, vecina lui de joc în vijelioasa horă națională „Ciuleandra”, el o voeste cu patimă și hotărâre. În timpul căsătoriei, deși purtarea ei era ireproșabilă, Puiu era chinuit de o gelozie curioasă. „Când mă uitam în ochii ei nu mă vedeam pe mine, dar simțeam pe cineva! Sufletul ei se închidea în fața mea oricât încerca să se prefacă... Și atunci când am înțeles că e urșită să-mi rămâe totdeauna străină, pentru că nu mai puteam spera să o câștig niciodată, decât să fie a altuia mai bine am sfărâmat-o!” (p. 280).

Presimțirea lui Puiu era reală. Ea se formulase și conștient la un moment dat. În furia jocului, sărătând-o pe Mădălina, zări cum a tresărit un flăcău de sub un pom. În clipa aceea el a înțeles mica idilă dintre cei doi tineri. Dar prea era înfierbântat ca să-i dea importanță. Imaginea studentului de sub copac, se refluxase. În timpul boalei, tot scormonind să-si aducă aminte de îndrăcița horă, se trezește prin asociație și imaginea uitată. Intrând în cabinetul d-rului Ursu, dintr'o dată chipul acela i se pare cunoscut. Provoacănd-l, actualul medic mărturisește, că el era flăcăul de sub copac.

La început Puiu crede că a săvârșit crima într'un acces de furie nemotivată, însoțită de halucinații auditive. În sanatoriu, tot scormonind în trecut, descoperă că gelozia inconștientă, e adevărata cauză a omuciderii.

Ori în virtutea teoriilor lui Freud, Puiu trebuie să se vindece, deoarece ideea „refulată”, esind la suprafață, a devenit conștientă. Dar, dimpotrivă, el se confundă în noaptea nebunii.

D. Rebreanu merge mai departe. Nu se mulțumește să ne arate că impulsia lui Faranga a avut o cauză logică și psihologică, ci în chipul cum ne prezintă toată fenomenologia nebunii, ne sileste să o vedem ca un tot armonios. Obsesia numărului 13; superstiția legată de el; căutarea asociațiilor legate de acest număr, ca și de cuvintele zăpadă și impulsie; visurile și viziunile; neîncrederea și bănuiala; incertitudinea și pierderea afecțiunii; repulsia instinctivă pentru oortretul lui Ursu ca și repetarea înimaginabilă a dansului etc. — în rezumat, tot schematismul nebunii, se brodează pe canavaua zvăpăiatului dans și a Mădălinii.

Așa dar și cauza — gelozia — și efectele, sunt prezentate de d. Rebreanu, cu logica fenomenologiei psihologice.

Ori acum se pune întrebarea, Faranga a ucis dintr'o impulsie smintită sau dintr'o impulsie psicho-patologică?

Impulsiile psicho-patologice se datoresc unui sistem de idei bolnave, („gheme parazitare” le numește Pierre Janet), cari

au proprietatea de a umple conștiința și de a poseda desăvârșit, până ce sistemul se descarcă sub formă de impulsie. Macbeth era un general ambițios ce râvnea să ajungă rege. Dorința aceasta era coplesitor de mare într'ânsul. Dar el știa, că conștiința sa e destul de subredă, ca să suporte păcatul unui asasinat. Soția lui îi excită însă în așa grad ambiția, că reușește să-i întunece pentru moment conștiința morală. Ambiția dominând tot sufletul, îl îndeamnă la crimă și Duncan, regele Scoției, e ucis. Însă orice impulsie psihologică, se datorește slăbirii voinții. După săvârșirea ei, urmează regretul și remușcarea. În cazul nostru, Faranga n'are nici o remușcare. Deci impulsia lui criminală, nu e de natură psicho-patologică.

E foarte adevărat, că asinatele din gelozie, nu sunt urmate de remușcări. Dar aci nu se poate aplica regula. Fiindcă Puiu Faranga, de îndată ce și-a dat seama că a ucis din gelozie, trebuia să cadă în aceia stare de liniște și quasi-satisfacție, inerentă acestei categorii de criminali. Însă d. Rebreanu ne spune în ultimul capitol, că nebunia, s'a declanșat întregă și inconștientă. În loc de satisfacție, Puiu are furii criminale, dansează până la extremă epuizare fără să se poată opri și perde conștiința anturajului. Aceasta ne dovedește încă odată, că nebunia lui Faranga este de natură fiziologică, (adică se datorește unei leziuni), și nu e de natură psihologică.

Cum se explică atunci schematismul ei psihologic? Nebuniile ereditare sunt declanșate uneori de „socuri” emoționale. În cazurile acestea, ele antrenează în conștiința lor, un relativ schematism psihologic.

Natura nebunii lui Puiu Faranga fiind stabilită, să analizăm dacă a fost exact înfățișată de d. Rebreanu.

Cazul romancierului român, suferă de două lipsuri.

O nebunie provenită din leziune, n'are logica psihologică atât de armonică, ca la bolnavul din „Ciuleandra”. Puiu Faranga nu-ți face impresia unui bolnav sufleteșc. E prea mult normal, calm și logică într'ânsul. Nebunul, de orice categorie, are o caracteristică specială, care îl scoate repede, după cea mai inofensivă acțiune, din ritmul vieții normale, din rândurile sănătoșilor. Există într'ânsul o exagerație, un nevrozism demersat, impulsii stranii, o tendință de a aborda chestiuni și de a le trata, exprima sau a avea păreri, absolut diferențiate de comun și cu o vădită notă de demență. Mai ales bolnavii proveniți din maladii cu leziune, au caracteristice isbitoare: acte repetate la infinit, tristeți profunde sau euforie, verbaj, imaginațiuni și minciuni, exagerări și confuzii mintale. Ori Puiu e lipsit de toate acestea.

În al doilea rând, ritmul romanului nu este adecvat nebunii. Nuvelele lui Edgar Poe: „Glasul subteran” a lui Dostojewsky; cufundarea lui Rascolnikoff dupăuciderea cămătăresii; „Horla!” a lui Maupassant ori „Gândirea” lui Andreew, — i-ar fi destăinuit d-lui Rebreanu, că nebunii și nebunia, se descriu într'un ritm, deosebit de cel normal, într'unul în care ilicititatea nebuniei, să se facă îndată sensibilă.

critica literara

POESIE MINORA

N. DAVIDESCU

Literatura nu se mărginește, ca mișcare, numai la cele câteva nume standard, și la opera lor caracterizată. Între scriitorii de prim plan și publicul lor chiar se interpun o serie de confrăți minori, de înși cu' indeletniciri literare și cu oneste aspirații în sensul acesta. Poate că rolul acestei poezii este mult mai important de cât pare la prima vedere. Ei întrețin gustul public în nevoia de a ceti și, prin lucruri înjghebate mai ales pentru orele când ochii, molateci, caută o carte sau o revistă fără să tindă la nici un fel de sfortare anume, fac ambianță literară cialului de cinci care, altfel ar deveni, poate, din lipsă de altceva, joc de cărți, sau comentariu politic. O lume întreagă se pregătește, asifel, fără să bage de seamă pentru lecturi treptat mai suculente și mai necesare sufletului și minței.

Or, rolul acesta de răscolitori al demonului cetitului revine, de sigur, poeziei minore. Cu ea, o fată de pension, se deprinde, și aspirând din ce în ce tot mai în spre înalt, să ajungă la Eminescu, sau la Baudelaire, o midinetă să ajungă începuturile fetei de pension, literare, și o manicheză sau o lucrătoare în fabrici să pășească pe urmele midinetei. Există, deci, o scară foarte complicată în ceace s'ar putea numi poezia mediocră. În tot cazul limitele ei sunt atât de greu de definit în cât ar putea, până la urmă, să ajungă contiguă cu însăși poezia. Soarta ei este să rămână, quasi-anonimă, ca o romanță a copilăriei pe jumătate uitată, în sufletul nostru...

„Il pleut, il pleut, bergère
„Presse tes blancs moutons;
„Allons sous ma chaumière,
„Bergere, vite allons.

Cine, într'adevăr, nu cunoaște versurile acestea? Cine însă mai știe, sau nu mai „știe“, că aparțin unui scriitor a cărui celebritate, pe la sfârșitul veacului al XVIII a fost încoronată la concursul jocurilor Florale, cu Eglantina de aur, și că el, adoptându-și coroana, drept nume, s'a numit Fabre d'Eglantine? Cântă, totuși, această păstorită anonim, și îndepărtat, în noi. Soarta acestei poezii e să nu depășească, însă, normala romanță.

D. Dem. Gálman își intitulează recent apărutul domniei sale volum de poezii: Descătușare. Titlul tinde să exprime o atitudine. E o neînțelegere a autorului. Poezia d-sale minoră nu trebuie de cât să cânte, seara, ca Samovarul:

„Grădina mea cu flori nenumărate
„S'a smălțuit sub razele de lună
„Și mi-a împletit pe frunte o cunună
„Din visele-i de-asupra presărate.

„Din nuc privighetoarea mea neună
„Imi cânta vara 'ntreagă pe'nserate
„Și trilurile-i dornic revărsate
„Mă 'nvăluie'n duioasă voe bună...

„Și-atâta farmec se răsfrânge'n toate
„Și-atât belșug de sfântă bunătațe
„S'a revărsat din larg în toate cele,

„Că ascultând la șoaptele grădinei
„Am îndrăgit și florile și spinii
„Crescuți în precajma visurilor mele.

Lucrurile se petrec, după cum se vede, cu simplitatea apei care curge. Nu e, firește, însă, apă: e numai poezie minoră. Florile în grădină sunt „nenumărate“; razele de lună împletesc o cunună, și cununa e neapărat de vise: privighetoarea, firește, cânta vara și neapărat, și pe inserate: căci altfel ar fi ciocârliă. Singura îndrăzneală, ca să zicem așa, este adjectivul, colat privighetoarei, de „neună“ și poate, faptul că autorul și-o însușește prin pronumele umplutură „mea“. Bănuim însă sinceră și incandescentă până la „nebuție“ bucuria autorului de a se frezi vara, pe inserate, proorietarul unei priveghetori cântărețe. Volumul a apărut totuși, în tipografia „Geniului“ de la Cotroceni.

„Poeme simple“ e titlul unui volum editat de Fundația principele Carol, în colecția „Cartea vremii“, și semnat Zaharia Stancu. Întâlnim în aceste poeme melancolia ucigătoare a unui amurg întârziat și stereotip de toamnă. Semănătorismul ne trimite postum cele de pe urmă nișpiiri ale unei formule perimate de artă:

„Și lăinicesc prin ierburi verzi din zori,
„Cu șerni, cu prepelițe, cu șopârle,
„Leg mieilor lângă cornițe, flori,
„Și turma albă mi-o adăp în gârle.

„Și doar atunci îmi acinez popas
„Când pasări cad în cuiburi pe aproape
„Și amurgul ingenunchie, fără glas,
„Și-și pleacă chipul galben peste ape“

Poezia aceasta îngână, de sigur, ca, ce-va. Pentru un om însă care se prezintă, în strofa precedentă că „sunt limpede și liber cum e vântul; pe unde vreau îmi pot croi cărare“, etc., căci lăiniceste prin ierburi verzi de flori“ etc., efectivă împovărare lăuntrică a versului, în ciuda afirmațiilor contrarii ale autorului, dovedesc depeisarea și lipsa de aderență cu viața a năzuințelor artistice ale d-lui Zaharia Stancu. Hotărât că „Semănătorul“

a murit de mult, împreună cu toate cedanele lui mai sunt sau mai provinciale.

„Cântăreții Stranei“ e titlul volum de poezii al d-lui Marin Predescu. Într-un prefață, scrie: „Este închisă aceste versuri, toată dragostea mea tru cântarea religioasă-națională pentru cântăreții străni. Mi-am făcut convingere adâncă: viitorul biserice, mâne depinde de al cântăreților și simțământul acesta a inspirat auto, dorința, întruchipată în versuri libere calde, de a-și nemuri, ca odinioară, giliu pe Nisus și pe Euryalus eroi“

„Si quid mea carmina possunt
„Nulla dies unquam memori vos
met aevo“.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Primita la redacție

Au apărut: „Buletinul educației“ (organul ofic. național de educație) an. V 1927, nr. 12; Viața Lit. nr. 72 din 4 Februarie; Arena Lit. (Brăila), anul I nr. 1 și 2; Familia II, anul II nr. 10, 11 și 12; Orpheul III nr. 5; Răsăritul, anul X, nr. Cărvunarii, nr. 4; Ritmul vremii, IV nr. 1; Gândirea nr. de Ianuarie, Colecția Manuscriptum.

Și volumele: Stampe, poezii de L. Ierian; Descătușare, poezii de Dem. Delafraș; Domnul de la Murano, de Stejar Ionescu.

A apărut un studiu critic asupra l. cei Germane contemporane, datorit. Ion Sân Giorgiu, profesor univeat. Comentarea liricei Germane și Aue. ce. moderne, începând cu o sumă de letanți până la arta unor, Ștefan Gre și Rainer Maria Rilke.

Documentatul studiu critic al d-lui Giorgiu umple un gol în frontul te. ce. noastre.

PAUL ZARIFOPOL DESPRE STIL

Despre stil și despre altele, oferă d. Paul Zarifopol câteva „note și exemple” într-o broșură a bibliotecii „Dimineața”.

D. Zarifopol a suferit în ultima vreme unele atențiuni distincte, dela elogiul parfumat până la înjepătura diversilor surici ascunși în unghere, mistice și de-ălfel.

Depărtat și singuratec, d. Zarifopol a putut să se păstreze undeva seniorial ca stație climaterică, exigentă, aproape inaccesibilă.

Observațiile noastre tind numai să demonstreze că d. Zarifopol poate acoperi cu ușurință și scilipire chiar ceea ce are exagerat și uneori fals în opiniile d-sale, învâinând însă până la urmă un domn interesant și serios.

D. Zarifopol a urmărit în drumul său

jours de n'avoir écrit qu'un soupir, quand je crois avoir noté une vérité”.

Generația artistică a Franței de astăzi îl găsește pe Flaubert, factice și ușor, tocmai pentru excesiva lui migală în „Salammbo”, dar această generație se oprește încă la romanul de genială notație naturalistă „Madame Bovary” și la arta firească din „Un coșur simple”.

E drept că d. Zarifopol nu se gândește să confere muncii onorabile de compoziție, noțiunea deosebită de „stil” și nici să limiteze „stilul” la ceea ce se rezumă aparent, adică expresia gândirii.

E drept, d. Zarifopol observă că „critica stilului implică fatal critica gândirii” însă d. Zarifopol rămâne la calificativele susceptibile de confuzie „scris urât” și „scris frumos” — după care s'ar putea spune că Dostoievsky scria urât iar autorul cărții „La Femme et le pantin” scria frumos — ceea ce superficial pare evident, dar asta ar însemna să prefești caligrafia aleasă a lui Pierre Louys și să umilești marea adâncime a lui Dostoievsky.

D. Zarifopol e destinat să nu fie surprins de nici-un aspect cât de neprevăzut și bruscă al artei contemporane — așa cum l-am găsit calm în fața vidului retoric Renan pentru care domnia-sa a recurs la aprecierea critică rezumată în cuvântul mareșalului Cambronne.

Nici de admirabila revenire a stilistilor Gide și Cocteau la cărțile consulului Beyle, acela ce-și impunea scrisului disciplina seacă a codului civil — nu trebuie să fie surprins d. Zarifopol.

La pag. 61 d. Zarifopol repetă falsa expresie „stil frumos”, după ce înainte uzează de „scris artist” și într-alt loc e de părere că Stendhal a fost un „diletant declarat”, neglijente bănuim, ce-ar putea acredita opinia eronată că d. Paul Zarifopol gustă în ascuns lamentațiile galante ale caligrafiilor romantice și refuză să descindă în tenebrele sufletesti ale unor scriitori ca Balzac și Stendhal.

Abia spre sfârșitul broșurii, d. Zarifopol explică ceea ce noi numim entuziasmul d-sale pentru artificiu și nesocotirea valorilor reale artistice — dar explică, ca să ne exprimăm așa, printr-o prismă străină, de utilitarism aplicat literaturilor începătoare, deci, în special, celei românești.

După ce recunoaște că scriitorii cari urmează linia scrisului neartist, au liberat literatura de „peisaje poetice” și „inventare pitorești”, d. Zarifopol crede că „Balzac și Stendhal sunt proaste modele pentru plănădele literaturii începătoare, care n'au scăpat de slăbiciunea imitației naive. Amândoi provoacă și întrețin diletantismul „la peu près” tehnic, procedura exoditivă de drăgul, cum se crede, al ideilor și al „psihologiei”. Iar mai denarte:

„Pentru literatura noastră tocmai scrupulul artistic, împins până la exces, inclusiv, sau cum zic banalii neliterari: „chinuirea formei” — e specific salutară”.

Așa dar în loc de-a stărui asupra unei literaturi de explorare în viață și miș-

cară, scriitorul român să se mențină mai departe în rolul pueril de literator chinut de exerciții stilistice, adică să continue „scrisul frumos” început de poetul Alexandri și romancierul Zamfirescu — iar din literatura străină să păstreze pilda scrisului „artist” al d-lui de Chateaubriand și cavalerului von Kleist.

Mai apropiate sau mai contemporane modele ar putea găsi scriitorul român în „Potomakul” lui Cocteau, unde îl îndreaptă d. Zarifopol — când în opera aceluiaș scriitor se află și povestirea sobră a lui „Thomas L'Imposteur”, ignorată de d. Zarifopol...

Ori, tocmai când d. Zarifopol face apelul de mai sus pentru „chinuirea formei”, chiar cea mai tânără emisiune de scriitori români renunță la inutila îndelungă de-a aranja cuvinte simetric și muzical, pentru a încerca marea artă profund necaligrafică a vieții — adică o artă mai depărtată de aceea destinată vagonului de dormit, Palace-ului și cluburilor sportive.

Ne pare rău că broșura d-lui Zarifopol va servi, ghid și oarecum steag, câtorva tineri, în mare parte elevi la academiile de dans și alte academii serale — cari printr-o fată litate năstrușnică — se întâlnesc în ce privește concepția „nobilă” a „scrisului frumos” cu inteligența ireproșabilă a domnului Zarifopol.

Mai rămân acei scriitori devotați „di formului” Balzac și „diletantului declarat” Stendhal...

SERGIU DAN

de critic și artist, tinerețea sub toate manifestările ei, de invenție și glumă, de impertinență și umilire, deopotrivă. Pare că ceea ce firește și prevăzut ca d. Zarifopol să fi rămas un cercetător admirativ al stilului, pentru că în analiza ultimă, stilul nu e decât un compliment de tinerețe adus gândirii — stilul socotit de d. Zarifopol elementul esențial al muncii artistice.

Printr-o foarte curioasă scăpare din vedere, d. Zarifopol insistă în nenumărate pagini să convingă pe lector de superioritatea scrisului frumos asupra celui urât, de unde lectorul surprins ar putea înțelege că scrisul frumos e stilul și cel urât dimpotrivă.

Asfel, d. Zarifopol crede la pag. 57, că Stendhal „facea stil”, deși disprețuia în elenistică asta scumpă lui Pierre Louys și alor stilisti a căror artă migăloasă, deci „făcută” e totuși atât de distant inferioră operei lui Beyle sau unui Balzac, scriitori foarte neglijenți în ce privește scrisul frumos.

Spiritul d-lui Zarifopol inclină către o sporă persistare a tinerilor scriitori francezi cari găsesc astăzi pe maestrul stilului străini de preocupările lor artistice și în schimb mărturisesc credința lor în gloriile fără „stil”. Balzac și Stendhal, mai ales Stendhal care notase această frază gândită adânc: „Je veux imposer silence à mon coeur, qui croit avoir beaucoup à dire. Je tremble tou-

A apărut:

„COLECȚIA MANUSCRIPTUM”

O colecție fără precedent în editura românească. Deocamdată au apărut trei broșuri cu manuscrisele d-lor: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Ion Minulescu.

Manuscrisele sunt reproduse după ultimele procedee ale artei grafice. Din fiecare broșură au apărut 10 exemplare pe hârtie Japon, cu prețul de lei 1000 exemplarul, 20 exemplare pe hârtie de Olanda a 500 lei exemplarul și 1470 exemplare pe hârtie mată cu preț de 120 lei exemplarul. Exemplarele sunt numerotate. Clipsele se distrug. Ediția rămâne definitivă și unică.

Exemplarele a 120 lei se pot procura în București dela librăriile principale.

Exemplarele pe hârtie Japon și de Olanda nu sunt puse în comerț. Pentru acestea vă rugăm a vă adresa direct editorului domnului Petre Cătunar, str. Hașaga 7, (Parcul Bonaparte), București.

T e a t r u

SCHIMBARI IN CONDUCEREA TEATRELOR PARTICULARE

Conducerea Teatrului Regina Maria va reveni în viitor, d-lui Al. Buzescu, unul dintre cei mai pricepuți cunoscători ai resorturilor artei dramatice, care a luat asupra sa nu numai sala de sus în care joacă acum trupa Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin, ci și cea de jos, unde e acum varietelul Majestic. Aci e vorba să facă un fel de studio, ca acel dela Teatrul Champs Elysées au al lui Bragaglia la Roma.

De altminteri d. Buzescu tratează cu d-ra Maria Ventura, care ar fi să ia conducerea artistică a acestei întreprinderi de teatru.

MITICA POPESCU LA TEATRUL MIC

În urma notei ce releva un articol al revistei „Viața Literară” în legătură cu piesa „Mitică Popescu”, „Universul” a primit din partea d-lui Mișu Fotino următoarea scrisoare:

Domnule Director,

Revista „Viața Literară” se ocupă pe larg de cazul piesei „Mitică Popescu” a colaboratorului dv., d. Camil Petrescu, buntul meu prieten. Se miră numita revistă că această comedie căreia îi gă-

sește excepționale calități, nu e jucată încă.

Cauza acestei întârzieri a fost simplă și din fericire trecătoare. La data hotărâtă pentru reprezentarea acestei piese, trupa mi se descomplectase și spre marele meu regret a trebuit să amân repre-

zentarea. Astăzi trupa dela Teatrul s'a refăcut și cel dintâi lucru, la m'am gândit, a fost jucarea piesei „Mitică Popescu”. Căci trebuie să se jucarea pieselor originale intră în

gramul meu artistic în primul rând atât mai mult, când este vorba de o comedie ca „Mitică Popescu” asupra căreia, „Viața Literară” are o tate, și eu și colaboratorul meu d. covescu suntem de acord.

Răspunsul e deci simplu, „Mitică Popescu” va fi a doua premieră a Teatrului Mic, adică va trece imediat de „DOMNUL DE SAINT OBIN”. Sunt atât mai dornic să o joc, cu cât înă vine sarcina de a crea pe faimosul simpaticul nostru bucureștean.

Primiți, etc.

MIȘU FOTINO
Directorul Teatrului

7 Februarie 1928.

cinematograful

BEAU GESTE prezentat de cinematograful Capitol, e unul dintre filmele excepționale ale sezonului. Acțiunea alambicată, încărcată inutil nu reușește să acopere realizarea artistică cu adevărat superioară. Regia lui Herbert Brenon sigură, totuși discretă, ca a tuturor bunilor realizatori americani. Se desprind, rămân de neuitat: viziunile formidabile ale pustului nisipos ziua, noaptea, în zori, pe înserat, sub cer transparent sau sub nori gonind ce-i par continuarea; jocurile de copii dela început, de suavă frăgezime, de grație real aristocratică; iar din ansamblul actoricesc, nu totdeauna desăvârșit, Ronald Colman, în nuanțat, emoționant prin melancolia-i de loc feminină, iluminată adesea de surâsul plin de înțelegere al spiritului superior, plin de resemnare al eroismului fără înconjur și fără bravade — și Noah Berry suculent, gras, definitiv plastic, cu formidabil suflu ce n'am mai întâlnit la un actor dela Brigitte Helm în „Metropolis” încoace.

OLGA TSCHECHOVA

plastica

N. N. TONITZA

Imi place să mă găsec cronicar al unei reviste în timpul expoziției dela Căminul Artelor Regina Maria. Dorința ce o aveam de mult să vorbesc despre acest minunat pictor, să însemn cândva încântarea prețioasă care s'a adunat dela cel dintâi tablou întâlnit, nu mai poate întârzia.

Inchid ochii și văd perindându-se lumea culorilor lui Tonitza dincolo de toate câte înseamnă numai pictură, astfel că nu va fi vorba aici să-i stabilesc ascendenții și nici să-i măsoz calitățile și defectele cu dozare interesată ori pedantă. Oricare din operele lui — chiar neglijată, neterminată — îl adună întreg și poți să-ți dai seama că a bătut o inimă caldă și atentă când s'au alăturat acolo culorile de au căpătat ființă. Amintindu-mi-le mă cred ca într'o grădină, într'o sărbătoare a florilor, unde mă plimb singur, emoționat, ca sub vraja unei muzici discrete.

Nu cunosc prea mult pe Tonitza cel de toate zilele. Știu că m'au impresionat doi ochi mari și mirați, ochi buni și atenți care iubesc mirajul luminei, vreau să înțeleagă și să răzbată adânc — și graiul moldovenesc cu intimitatea aceia unică. E din locurile unde oamenii se opresc așa, în drum; se uită în zare, urmăresc un sbor de pasăre ori zâmbesc la o floare — oameni calmi și visători care parcă vreau să fie vremea în loc. Când a plecat să se facă pictor și să trăiască în orașul gălăgios și desert n'a uitat să ia — ca într'o basma înflorită un lucru umil, dar prețios pentru două mâni pioase — tot ce i-a

creșcut în suflet de când, de mic a cutere-rat șesuri, a umblat pe maluri de ape și a străbătut răcoarea crângurilor.

Din chinul și sbuciumul vieții unui om — și el n'a fost de loc cruțat — s'a ivit proaspăt și s'a statornicit în pictura țării acestia el, altfel, cum nimeni n'a mai fost înaintea lui. A adus dintr'o dată o calitate rară, a știut dela început în cât îl ducea priceperea meseriei să se exprime sufletește. Rar am văzut un pictor care să izbu-tească mai cald și mai direct să-și caute în culorii emoțiile.

Nu cunosc nimic mai tandru, mai duios, mai delicat decât capetele de copil și chipurile de față ale lui Neculai Tonitza, în lumina aceia dulce care vine dela un soare iubitor al ființelor și al lucrurilor.

Sunt copii liniștiți, cu ochi mirați, cu nu știu ce presimțire tragică în privire: sunt fete tinere care nu fac nici o mișcare doveditoare a unui sentiment și totuși au o neliniște — nelămuritul existenței parcă din taina cărui vin ca de pe un drum lung, fior al ofilirii, al bătrâneții, al morții.

Chipuri adunate veșnic pe un sentiment de tristețe, bolnave de nostalgie aproape de lacrimi, se înșirue dezarmate și bune, fragmente dintr'o mare frescă a fatalității. Realizarea lor are în cele mai multe, expansivitatea unui joc copilăresc cu lucruri mici și neînsemnate pe o cucerire de lume, într'o ogradă a libertății de joacă. Pe urmă ca după porunca unui glas tainic conținutul se așează se lămurește și

duci cu tine neuitata amintire a unei bucurii și a unei tristeți, înfrățite deapururi ca dealungul existenței noastre a tuturor.

A! cât de moldovan e Tonitza în naivitatea cu care compune, în zâmbetul care joacă pe lucruri în căldura care te captivează și te face să poposești lung în fața unei pânze, cuminte cum ai asculta o poveste. Căci pictorul acesta nu umblă numai decât după speculații cromatice ori liniare în care să îngămădească abilități de meșteșug, adesea simple pretexte plastice. El vrea să-i vorbească inima, în care bat toate inimile personagiilor sale, cât mai nestingherit mijloacelor ce le are la îndemână. Nu dela formule, nu dela sisteme ființele lui își variază expresia, ci din fantezia aceluiaș suflet de copil cuminte care ține de realitate cât poate ține un vis. Așezat parcă la o margine de lume, Tonitza spune minunate povești. Dacă ar fi undeva urât și pustiu în suflete o poveste de a lui ar cobori mângâierea unui gest de dragoste de mamă, și dacă ar fi undeva frumos tare, frumusețea poveștii acestia ar sta alături nestânjenită.

E întuneric aproape, lumina electrică slabă nu poate sluji expoziției dela Căminul Artelor Regina Maria și totuși birue în camera aceia puțin ospitalieră sărbătoarea florilor, vraja unei muzici de înălțimi albastre.

„Pictura e în sărbătoare. Sunt roze pre-tutindeni. Veniți să vedeți florile picturii”.

TAKE SOROCEANU

TONITZA : NATURA MOARTA

TONITZA : BATRANUL CLOVN

AȘA ȘI-ĂȘA...

motiv serios

Cine nu știe că simpaticii și aproape egal de tinerii confrăți D. Ciurezu — al cărui volum „Răsărit” a apărut de curând — și Sergiu Dan — al cărui volum va apare tot atât de curând dacă în răstimp autorul îi va găsi un titlu — erau și sunt încă foarte buni prieteni?

Cine nu știe că cei mai buni prieteni ajung de multe ori pentru o nimică de tă la cuvinte și chiar fapte mai mult sau mai puțin ireparabile?

Cine nu știe că acest adevăr fiind îndestul de cunoscut nu mai are nevoie de confirmare, fapt datorită căruia prietenii noștri nu aveau de ce să facă excepție regnului.

Și cine nu știe cele ce sunt de rigoare-martori, proces-verbal, răs-gândire... și împăcare?

Dar știe cineva motivul răs-gândirii?

Fiecare dintre improvizații beligeranță pretinde că ar fi spus celuilalt:

— „Dragă, m'am gândit că s'ar putea să te omor și peste o sută de ani vre-un Mihalache Dragomirescu redivivus, descoperindu-te prin paginile mâncate de viermi, ale vre-unei reviste, te-ar decreta mare scriitor. Iți închipui de ce oprobriu ar fi acoperită memoria ticălo-sului asasin”.

EPIGRAMA

Unui concertist,

Void ca să te-ascult și eu,
Venit-am ieri la Ateneu —
Dar, puseși mâna pe vioară
Și, zău, mă transportași... afară!

Unui deputat

...Totuși, domnul Stancu Ciorbă
La tribună, când se suie,
Pare, cu adevărat, statuie:
(Nu scoate măcar o vorbă!)

N. CREVEDIA

GOSPODĂRIE ELECTRICĂ

D. J. L. Breton, membru al Institutului publică în „Le Journal” următorul articol asupra artei casnice în locuința modernă:

Deschiderea expoziției de arte casnice a devenit un eveniment de seamă în viața pariziană. Nu există, în adevăr, mamă de familie care să nu aștepte cu deosebit interes această manifestație anuală care, în cadrul atrăgător și grandios al lui „Grand Palais”, o ține la curent cu progresele realizate în instalarea căminului, confortul „Home”-ului, organizarea și împodobirea casei, simplificarea a acelor mii de treburi casnice ale vieții de familie.

Imediat după război, în cursul căruia mă concentrasem exclusiv asupra creării și perfecționării celor mai grozave mașini de omorire și distrugere, am luat inițiativa în numele „Oficiului național de cercetări și invențiuni” de a organiza această expoziție anuală al cărei succes a fost atât de rapid și de strălucit. Voiam în felul acesta să îndrept pe inventatori și cercetători spre realizarea acelor multiple aparate casnice, cari să poată aduce căminului familiar mai mult confort, igienă, sănătate și prin urmare mai multă fericire.

Rezultatul fu rapid și desăvârșit. Dela întâia noastră expoziție, publicul se arătă atât de interesat încât cercetători și industriași apucară cu hotărâre pe această cale și nu se dădură înapoi delanici o sfortare spre a răspunde unei necesități atât de evidente. Și în felul acesta, din an în an, inovațiile se arătară, aparatele se perfecționară, realizările se precizară.

Mai mult încă decât expozițiile precedente, cea de acum înseamnă un nou și considerabil progres al acelor multiple accesorii cari atât de fericit simplifică, ușurează, fac mai puțin enervante, mai puțin respingătoare ocupațiunile casnice cărora mama de familie trebuie să-și consacre în fiecare zi o parte a eforturilor sale. Progrese cu atât mai importante cu cât e cu mult mai puțin ușor de cât altă dată de a încredința aceste penibile lucrări unei mâini de lucru proletare, care din ce în ce mai mult se depărtează de ocupațiunile casnice.

Să trecem în revistă aceste ocupațiuni zilnice ce incumbă unei menajere vigi-lente.

Trebuie mai întâiu să curețe praful care mai cu seamă în orașe se infiltrează și se depune peste tot; altă-dată mătura și puful de pene trebuiau să-l curețe, făcându-l și mai nesănătos, mai stricător, lăsându-l să plutească în aer. Acum aspiratorul îl absoarbe și îl desființează definitiv; de o foarte ușoară mânăire, el se impune tuturor în numeroasele sale realizări unele mai perfecționate și mai ingenioase de cât altele.

Să întreții parchetele ceruite cu peria e tot atât de incomod cât e de perimat. Aparat nou se impun; există de altfel de toate felurile dela modeste și ingenioasele aparate accesibile oricărei pungi

până la cernitoarele electrice perlate care suprimă orice sfortare.

Spălarea carelăgiilor, lucru atât și de respingător înainte se face cu aparate noi și dintre cele mai rite, ca ucel aspirator care absoarbe și noroiul ca și praful.

Prepararea alimentelor e considerată ușurată prin nouile aparate de gaz electricitate cărora fiecare an le a noui perfecționări. Aparat de feluri permit prepararea în câteva nute a unor feluri de mâncare care cesitau altă dată ceasuri de preparare.

Apa caldă, atât de necesară în pentru toate treburile menajere și igiena casnică, poate fi furnizată în tinuu de diverse aparate de gaz și electricitate.

Spălarea rufelor în casă devine abilă prin mașini practice cari dețază toate operațiunile penibile, m-cute. Vascele sunt spălate, curățate, lizate și uscate automat.

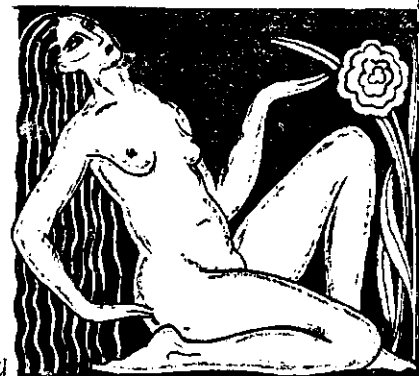
Mii de aparate mici, pe cât de minoase pe atât de eficiente, ajută la curărea cuștelor, uscarea geamurilor, deschiderea cutiilor de conserve, destuparea sticlelor, curățarea rufelor, măcinarea felei, etc.

Produse diverse asigură întreținea argintăriei, arămăriei, a ghetelor; duse alimentare noi permit confortarea repede de feluri de mâncare riate.

Aparate electrice pe cât de artice pe atât de practice permit cele mai monioase jocuri de lumină, inundând lumina interiorul fără să obosească ochii, fără să orbească.

Aparatele de încălzit ce se pot lăcu orice fel de combustibil asigură minului o dulce și egală temperatură cu mai multă ușurință și mai puține cheltueli. În timpul verii numeroase aparate frigorifere ne dau ghița și coarea și asigură o perfectă păstrare mâncărilor.

În această cursă spre practic, confort spre bună stare mobilele așezat în rândul întâiu: fără a fi de a fi frumoase și artistice, au devenit mai practice, mai rațional adaptate fișunilor lor.

seama de
cuvinie

intercându-se în Spania, după cucerirea Mexicului, Cortez fu primit rece de regele Carol Quintul. Într-o zi Cortez se prezintă înaintea monarhului însă a fi chemat.

Cine ești? îl întrebă regele, aro-

Sunt, răspuse Cortez, omul care dat mai multe provincii, decât o-tele ce îi le-au lăsat străbunii.

Pe timpul lui Carol II-lea al Englezei un vagabond avu insolenta să se scoare, într-un costum superb, la curtea regelui. Regele îl văzu cum, cu o îndrăzneală rară, fură tabacherea de aur din buzunarul unui lord. Fără să-și dea seama de prezența de spirit, iscusițul hoț se degotul la gură și făcu semn moșului să tacă. Carol găsi ideea minunată, și se prefăcu că nu observă și îl lăsa să iși vădu de drum.

Unimosul arhimilionar Rotschild intră într-un local unde se aflau numeroși nobili, literați, artiști, etc. Toată atenția se ridică în picioare salutându-l respectuos. Un domn care se afla în compania lui Heine se adresă acestuia:

— La privește cum se prosternă toți la elul de aur!

— Te înșeli, scumpul meu, răspuse el, baronul nu e atât de tânăr cum d-ta.

Un mare compozitor Beethoven, obișnuit să dejeneze la birtul „La Lebădă” pe piața grânelor din Viena.

Într-o zi, contrar obiceiului, fără să se aștepte pe nimeni, se așeză la o masă în local. Era ora 3 după amiază. Chelnerul, cunoscându-l, îi servi o sticlă de vin și un toc și cerneală. Beethoven scoase din buzunar o hârtie de note și, sprijinindu-și capul pe o mână, rămase în poziția asta până la să scriind din când în când câte- ceva. Când se ridică în picioare exclamând:

Buete, ce-am mâncat?

Dar n-ai mâncat nimic!... Zău? cu atât mai bine!... și luă pălăria, plecând.

Napoleon I făcea curte unei actrițe. Așa vrând să facă pe sentimentală și să-i arate împăratului că-l iubește, îi făcu un portret.

— Portretul meu? zise împăratul zâmbind. — Și-i întinse un napoleon de aur.

Un jovic al XIX-lea, pe timpul când Napoleon minor, își organizase un corp de gar-compus din tineri seniori de aceeași vârstă cu el. Arătându-și într-o zi lui Napoleon, armata îi ceru părerea.

— Admirabil!, răspuse Boileau, dar mai după ce o fi majoră.

DUMITRU SĂRBU

bazar

UN INGINER ELVEȚIAN, AR FI INVENTAT UN HOROLOGIU PERPETUU

După cum anunță jurnalul elvețian L'horologerie, un tânăr inginer din Neuchatel, ar fi inventat un Horologiu, zis perpetuu, mișcat prin energia variațiunilor de temperatură și a presiunilor atmosferice.

Un exemplar construit după un asemenea procedeu, ar fi pus în mișcare de vre-o câteva luni.

DECAPITAȚII SUPRAVIEȚUIESC!

O piesă jucată în acest moment la „Grandguignol” atrage atenția, asupra faimoasei probleme de supraviețuire, după supliciu de decapitare. Analizii epocii revoluționare au adus cu privire la acest subiect, numeroase exemple, cari, din nefericire, nu fură sprijinite de nici un control științific și țin mai mult de domeniul legendei decât al istoriei. Dar, nimic nu se apropie în acest gen macabru de impresia sfâșietoare ce-o încerci la citirea nuvelei lui Villiers de l'Isle-Adam, „Le secret de l'échafaud” în care marele scriitor a pus în scenă două personaje reale; ilustrul chirurg Velpeau și doctorul Conty de la Pomeraj, eroi tragici ai unei cauze celebre, condamnați la moarte pentru otrăvire. Experiența închipuită de către Villiers de l'Isle-Adam, fu săvârșită în realitate, acum vre-o 20 ani, de către doctorul Beurien, medic șef al spitalului din Orleans, cu prilejul executării unui asasin, numit Languille. Doctorul, de îndată ce cuțitul căzu, înălță capul executatului: „Languille! strigă el. Languille deschise ochii de vre-o două ori, la pronunțarea numelui său. Experiența a durat, jumătate de ceas. Se întâmplă că aceste mișcări considerate ca manifestații de supraviețuire la decapitații să dureze mai mult.

Unii medici au citat cazuri extrem de ciudate. Dar, poate acești medici, nu se lăsară cu închipuirea, mai prejos de Villiers de Lisle Adam.

Fapt sigur, este însă, că fiziologii, cari au aplicat la acest fel de studii, cel mai sever control științific nu admit în raportul capului probabilitatea de supraviețuire la decapitații. Doctorul Gley, profesor la facultatea de medicină, prin mâinile cărui, trecuseră, atâția ani de zile, toți execuții, declară: Nu există supraviețuire după decapitare, ci numai unele mișcări fiziologice, contractiuni! Nu există viață, nu există suferință, fără gând, și Pascal a zis: Nu se poate gândi fără cap!”

caricatura zilei

COPII VEACULUI

BUNICUȚA — Hai, Toto, mergem la calușel? TOTO (plictisit) — Mda... dacă asta te amuză!

LA INCHISOARE

GARDIANUL: Oricine iredue să facă o meserie aici. Ce-ți alegi? DETINUTUL: Voiajor comercial.

FEMINITATE

— Acum ce mai vrei? — Îi-am luat și automobilul și tot îmbufna... — Muțumesc! Chiar azi Müller-il și-au luat și ei unul.

(Punch)

Carti redate în extrase

NINON DE LANCLOS

Fernand Nozière

Ninon de Lanclos se născuse din părinți burghezi, și cu relații onorabile.

Mama ei era o creștină și cu frica lui Dumnezeu, femeie simplă, resemnată și neînsemnată. Din potrivă tatăl fusese încă înaintea căsătoriei, celebru pentru libertatea moravurilor, dragostea femeilor și ironia imprudentă pentru biserică. Nici una din aceste calități nu au fost pierdute în căsnicie. Era un bărbat frumos și vesel care își împărția dragostea între amantele din oraș și mica lui fetiță Ninon. O iubea pătimaș și se îngrijea de cochetăriile sale timpurii. Când Ninon împlinise 12 ani, un duel scandalos îl sili pe tatăl ei să fugă din țară. Fetița îi păstră pentru totdeauna o amintire duiosă, în care dragostea pentru tată nu se despărțea lămurit de admirația pentru cuceritor. Dela el moștenea desigur Ninon temperamentul său pasionat și dornic, nepăsarea față de morala tiranică și nesinceră a publicului, cultul dansului, al muzicii și al amorului. I-a fost o demnă urmașă. Căci nu a voit să aștepte meschinăria căsătoriilor tocmită ca o afacere bănească, pentru ca să devină femeie. Într-un tinerii vizitatorii ai casei lor își alegea la 17 ani pe cel mai voinic, mai curajos și mai vioiu: Saint-Etienne.

Se hotărîse să-l învednicească pe el cu inițierea sa în tainele iubirii.

Sentimentul dulce al vreunui vis de adolescență, nu există pentru Ninon, Saint-Etienne o aștepta. Dar e bine s'o lășăm pe Ninon să-și povestească singură.

PRIMA ÎNTALNIRE

„Indată ce veni în camera unde mă aștepta, Saint-Etienne începu să mă desbrace, nu fără îndemănare. E adevărat că nici nu mă sbăteam.

Mă feream să-i opun cele din urmă rezistențe ale pudoarei, care sunt pentru unul și pentru celălalt, o inutilă oboseală. El trecu într-o cameră vecină

Din toată povestea acestei vieți, pe care Fernand Nozière a redat cu înțelegere și pasiune, fără îndoială că fragmentele cele mai „scandalose” sunt citate din scrisorile marelui curtezane. Dar Ninon de Lanclos e simpatetică — brutală uneori — și grația însăși. De aceea a iubit-o cu pasiune mare scriitorul Saint-Evremond și de aceea i-au căutat prietenia La Rochefoucauld, Molière, apriga regină Cristina a Suediei, D-na de Lafayette și atâtea istorice figuri al veacului. Ninon de Lanclos și Marion de Lorme, neegale curtezane, au inaugurat prin grație, spirit și libertinaj epoca regelui Soare urmașilor lui.

ca să se desbrace. Se întoarse curând înapoi lângă mine.

În cinstea mea Saint-Etienne se parfumase. Greșea ascuzându-și astfel personalitatea. Așa fi vrut să fie natural, de vreme ce speram dela el informațiile cele mai precise despre bărbat. Trebuie să recunosc că nu a întârziat să mi le dea. Legăturile, pe care le avusese cu un mare număr de femei, îi dădeau o oarecare ușurință.

Eram hotărîtă să nu-i opun nici o rezistență și totuși — fără de voie — trupul meu se apăra. Mă înăbușea, îmi făcea rău.

Bărbatul se crede învingător pentru că ne poate răni, dar suferința nu ne răpește puterea. Femeile posedă cea mai bună armă; ele dau bucuria, care obosește și epuizează. Trebuie să fim prea proaste ca să nu învingem. De cele mai multe ori suntem aparate împotriva extasului, lucru care ne asigură superioritatea. Făceam aceste reflexii privindul pe Saint-Etienne calmat.

Cuvertura alunecă și nu făcui nimic pentru ca s'o rețin. Cum n'ași fi întrebuințat această întâmplare pentru a-mi privi amantul? Fața nu îi era de o frumusețe regulată; dar avea o expresie plăcută femeilor frumoase: indica un personaj fără scrupule, aprins și cinic. Pielea era brună și fină; brațele rotunde și viguroase; pieptul bombat, pântecul supt, talia fină, picioarele lungi meritau să fie privite.

În sfârșit Saint-Etienne socoti că întreținerea nu mai trebuia prelungită, încercă tăcut o nouă îmbrățișare, dar îi amintii că mama mă așteaptă la biserică.

— Mă voi sili — îmi spuse — să nu te privesc în timp ce te îmbraci și nu încerc să te ajut. Bărbații pot să nu fie neîndemânateci, desbrăcând o femeie, dar graba de a le îmbrăca din nou este totdeauna inoportună.

Îi fui recunoscătoare pentru această discreție. Ar fi fost destul ca să-mi dovedească sigur că nu era un ucenic al meșteșugului. Îl sărutai și odată în stradă, răsuflai ușurată parcă de o mare povară.

CAVALERUL DE RARE

Cu toată vigoarea bună voința și arta sa Saint-Etienne nu mi-a dăruit be-

ția, continuă Ninon. Beția nu este de răspândită în lume, pe cât vor să facă bărbații a crede. Nu pentru că e minți.

Sunt convinși foarte sincer că tovarășele lor leșină de plăcere. În fapt ele mulțumesc din politețe pentru bucurie, de cele mai multe ori, neștită. Eram curioasă să cunosc un bărbat și de aceea, după ce îl cunoscui diasem pe Saint-Etienne, înapăimă la gândul că l-ași putea face tată, mdat cavalerului de Rare, care nici el avea mai multe merite decât primul meu amant. Poate că numai din șeală mi-a luat toate dantele. E din nici nu aveam multe, iar el era foarte sărac.

După moartea mamei mele m'am tras pentru puțină vreme la mănăstirea Carmelitelor. Aveam nevoie de bani de aceea începu să mă gândească la tigarea unor prieteni bogați.

POLITICA FEMENINĂ

Niciodată o femeie nu trebuie să aibă unul singur. Ar crede că ea depinde de generozitatea lui. Devine pretentios și avar. Dacă din potrivă știe că un alt bărbat ajută întreținerea amantei, simte o învidioasă emulație, plătește mai larg și e mai puțin tiranic. Întrevede posibilitatea de a fi concediat și lucrul acesta obligă la politețe. Este ușor să asociezi mai mulți prieteni. Povestești firiștea în parte trucurile utilizate față de ceilalți.

Astfel fiecare se crede favorit și câștigător.

Primul meu întreținător a fost Jean Coulon, consilier la Parlament. Eu îi făcui să-și răzbuie infidelitățile sale. El îmi dădea bani.

Curând de comun acord îl asociam și pe Aubijoux. Desigur după ce m-am întău ne convinseserăm că este deosebit de sănătos. Erau amândoi voinici, bețivi și bogați.

MARION DE LORME

acest timp Ninon de Lauclos, cunoscută în mod public drept curtezană, se mai stiește s'o viziteze pe Marion Lorme, amanta lui Richelieu, a Richelieu, a tuturor. Ii întâlnește acolo pe Saint-Evremond, de care o va lega o veche prietenie și pe Scarron. Marion, catolică, silise pe hughenotul Guesde Coligny să treacă la catolicism, litiionându-și astfel dragostea. După ce îi îndeplinește dorința o sește. Ninon de Lauclos, dornică de succes, care s'o umbrească pe Marion, îl atrage spre ea. Dar Coligny este puțin viguros. Il părăsește repede.mplinerea aceasta însă a despărțit pe pe cele două curtezane, certate ireparabil.

PRIMUL CERC

Ninon de Lauclos își inagurează acest cercul ei propriu. Mica burgheză este intimidată de nobilimea, care o înțeptează. Ea singură mărturisește dragoste — oamenii desbrăcându-se complet — își pierd importanța lor, valorând prin ei numai. Intre altele, slujiseră poftetele amoroase ale ducele de Rohan. Experiențele dovedeau că pramamentul aprig al acestei doamne înalta societate. Ninon aflase că oală ei era să fie puternic palmuită. Moasa burgheză nu îngăduia astfel bluptăți. Intre toți foștii amanți ai ducesei, el îl prefera pe Miossens.

MOCHETA

ă un joc practicat în ocerurile de aristocrație și inventat de Charles. Răspunzând gustului timpului, ameminscete de pestorală antică. invitații se desbrăcau complet și rămă în comun practicau diferite amamente nevinovate. Ninon a regretat mult timp, că nu a se prilejul să-l invite pe faimosul bot s'o învețe și pe ea Mocheta.

ALTE CAPRICII

ntre vizitatorii ei era și Mareșalul reea, care la 70 de ani nu putea în-înța timpul lângă o fată, decât ca adolescent. Era agresiv și brav. Po-în sânge viguros. Lucru, pe care tit scump, căci aceste excese se înară. Nu avusese decât 102 ani când rit. Cele de Enghien nu întârzie multă în buduarul pasionatei Ninon. Răspunzând drumul spre marea lor prietenie de mai târziu. Ninon i s'a dat uneori pentru a-i face o plăcere. Alte ori, fiind obosită de convorbirile lor abstracte, pentru ca să-și odihnească mintea. O prietenie adevărată între un bărbat și o femeie, nu poate exista de când atunci, când nici un mister trupesc, nici un dor și nici o curiozitate nesatisfăcută nu mai există. Singura pasiune literară, pe care — moștenind-o de la tatăl ei — o mai păstra Ninon era bunul Montaigne. Il citea cu patimă. Era semnul înțelegerii sale cu Saint-Evremond. Și el îl iubea pe Montaigne. Saint-Evremond modest nu și-a bătut joc nici de religie, nici de oameni, dar înțelept nu credea nici în biserică, nici în morala publică. Desgustat de mâncunile și nerușinările „fe-

dragostea sfântă dar nu mai puțin trupească a cardinalului Alphonse Richelieu, fratele marelui Richelieu.

RELAȚIILE CU DOAMNA DE SEVIGNE

Ninon de Lauclos atrase interesul Doamnei de Sevigné, din clipa în care tânăra curtezană pusese ochii pe soțul ei. O strategie elementară o îndeamnă pe Ninon să iubească pe toți cei din jurul marchizei : Miossens, Rambouillet, Vassé. În sfârșit chiar și pe Marchizul de Sevigné, despre care soția sa obișnuia să spună pe bună dreptate: **Il iubesc dar nu îl respect. El mă respectă, dar nu mă iubește.** Ninon a trăit în tovarășia lui clipe de rară fericire. Era unul dintre puținii bărbați, care unesc o experiență bogată cu o formidabilă forță naturală. A trăit în anturajul curtezaniei trei luni, ceea ce pentru gusturile și inconstanța ei era enorm. A fost ucis într-un duel și nemângâiata lui soție a fost nevoită să ceară rivalelor sale o bucată din părul defunctului. Naivă relievă, pe care nu la Ninon s'ar fi întâmplat s'o găsească.

Tot din anturajul marchizei de Sevigné își alege Ninon pe La Mesuardi-

re și pe Le Saflière. Primul pentru cunoștințele lui (era medic) și prin ciorapii săi de culoarea focului. De câte ori purta astfel de ciorapi, avea clipe de rară pasiune. Al doilea prin eleganța și rafinamentul frumuseții sale.

PRIETENIA CU SAINT-EVREMONT

Relațiile amoroase dintre Ninon de Lauclos și Saint-Evremond au fost scurte. Suficiente însă pentru ca să le netezească drumul spre marea lor prietenie de mai târziu. Ninon i s'a dat uneori pentru a-i face o plăcere. Alte ori, fiind obosită de convorbirile lor abstracte, pentru ca să-și odihnească mintea. O prietenie adevărată între un bărbat și o femeie, nu poate exista de când atunci, când nici un mister trupesc, nici un dor și nici o curiozitate nesatisfăcută nu mai există.

Singura pasiune literară, pe care — moștenind-o de la tatăl ei — o mai păstra Ninon era bunul Montaigne. Il citea cu patimă. Era semnul înțelegerii sale cu Saint-Evremond. Și el îl iubea pe Montaigne. Saint-Evremond modest nu și-a bătut joc nici de religie, nici de oameni, dar înțelept nu credea nici în biserică, nici în morala publică. Desgustat de mâncunile și nerușinările „fe-

meilor cinstite" nu a bravat societatea, dar și-a dovedit disprețul pentru ea, legându-se cu o prietenie sinceră de Ninon de Lauclos. Era un filozof și un sceptic. Viața sinceră de plăceri măturisite, lipsită de înșelăciuni și curată de mârșăvii a frumoasei Ninon îi plăcea. Prețuind omenia, iubia frumusețea. Ninon pentru el nu a fost niciodată o desfrântă. Dumnezeu îi dăruise frumusețe tânără și caldă. De ce nu s'ar fi bucurat de ea ? Credea în cinstea sufletească a prietenei sale. În versuri naive, dar simpatice prin bonomia lor spunea

Natura bună și cuminte

A dăruit-o pe Ninon

Luând din Epicur plăcerea,

Luând virtutea din Caton.

La 1661 Saint-Evremond fu exilat și plecă în Anglia, unde rămase până la moarte. Ninon îi scrie continuu. Vremea trecea și prima tinerețe odată cu ea. Curtezana nu mai era fetița fragedă dinainte.

Dar Saint-Evremond nevoind să creadă că bătrânețea nemișoasă ar putea s'o schimbe și pe fermecătoarea lui amică, păstra aceeași imagine. Mai târziu, când îi fu îngăduit să se întoarcă în patrie, preferă să rămână departe, pentru a-și cruța o deziluzie.

A fost pentru inconstanța Ninon primul și cel mai mare prieten.

PRIMA AMENINȚARE

Salonul celebrei Ninon număra în acest timp oameni de spirit și oameni de pasiune, bătrâni și tineri. Cavalerul Mere, accepta pentru calitățile lui intelectuale, le uită curând pentru alte aptitudini. Blot, despre care Scarron spunea că este **antipodul prostului**, deosemeni. Cât despre bani, Ninon îl înlocuise pe președintele Coulon cu Michel Jérôme Moreau, mai tânăr și mai bogat. Veneau în salonul ei atâtea libertini încât devenise celebru și scandalos. Odată în timpul postului mare dela ferestra casei, unde locuia Ninon, fu aruncată o bucată de carne. Căzu tocmai pe pălăria unui abate. Istoria făcut multă valvă. Toți drept credincioșii erau de acord: curtezana trebuia pedepsită. Fu vorba să fie trimisă la „**Fecioarele pocăite**”. Dar pentru că nici fecioară, nici pocăită nu era, — planul nu izbuti. Dealtfel mulți preoți erau gata să o aducă pe Ninon pe calea mântuirii cerești. Și Ninon nu le cerea bărbaților să aibe spirit, ci să-i dăruiască în primul rând spectacolul agreabil al unei nudități.

În mijlocul acestei societăți gălăgioase de libertini vestiți, Ninon și-ar fi sporit faima cea rea și s'ar fi primejduit dacă nu ar fi fost surprinsă la treizeci și cinci de ani de

PRIMA PASIUNE

Norocul, dar în primul rând, calitățile sale excepționale, îl aleseră pe Domnul de Villarceaux. Era un admirabil vânător de iepuri și femei. Frumos, viguros, inteligent, avea o faimă stabilită. Vestele cele mai oneste îl cedaseră. Nu era sentimental și nu era brutal. Dar știa să fie, dacă voia!

De la cea dintâi întâlnire Ninon fu atrasă către el. De obicei, după ce păstrase pe vreun amant lângă ea mai multă vreme îl concedia discret. Ninon avea nevoie de diversitate și imedit.

Dimpotrivă de astă dată sentimentul pentru Villarceaux era mai tragic. L-ar fi vrut numai pentru ea și la rândul său, bucuroasă, ar fi făcut sacrificiul de a-i fi credincioasă. Dar s'o lăsăm pe ea singură să-i laude calitățile.

„Îndată ce am fost în brațele Domnului de Villarceaux, m'am simțit la mine.

Găsisem asilul sperat. El avu acelaș sentiment. Formele noastre se împreunău, nu puteam face o mișcare fără să ne găsim comod unul lipit de celălalt. El se mira că mă poate ține toată noaptea în brațe, fără să simtă nici o oboșală. Niciodată n'aș fi crezut că acest contact mi-ar putea fi agreabil de cu seară până în zori. Aveam o mare bucurie simțindu-ne picioarele legându-se și nu puteam să adorm de cât în brațele lui, cu sânii în mâinile lui, cu gura pe gâtul lui. Cum mă trezeam — dimineața sau noaptea — buzele sale îmi erau dragi. Natura ne făcuse pe unul pentru celălalt.

Poate că nu l-ași fi adorat, dacă nu mi-ar fi dat decât această fericire pașnică. Dar era pe cât de îndemânatec pe atât de pățimăș. Avea darurile cele mai fericite și poseda arta de a le întrebuința. Nu trebuie să simțim niciodată efortul școlăii. Educația, care suprimă orice spontaneitate, este supărătoare. Am urât totdeauna pedanții. Sunt destui și în amor.

Am fost neliniștită, de câteori am văzut intrând în patul meu, oameni prea mândri de renumele lor.

La Domnul de Villarceaux, arta nu ascundea natura. Era sincer, dar niciodată neîndemânatec. Nu da niciodată impresia, că ar fi studiat.

Improviză ca un actor italian. Oamenii aceștia cunosc adânc secretele meșteșugului lor și totuși jocul le păstrează frăgezimea. Astfel juca Domnul Villarceaux — și juca mult.

Pentru a fi mai aproape unul de altul, Villarceaux își trimise vara familia la o moșie a sa, iar el plecă împreună cu Ninon la castelul unui prieten. Petrecură săptămâni delicioase. Bine găzduiți, hrăniți admirabil, se iubeau cu pasiune și artă. Spirituala Ninon se odihnea ziua, discutând chestiuni de filozofie cu gazda, domnul de Valliquerville, un bătrân înțelept, bonom și simpatie. Villarceaux asculta discuțiile acestea prea abstracte pentru el și surâdea așteptând noaptea. Pe bună dreptate.

COAFURA „NINON“

Reîntorși la Paris Villarceaux voi de ochii lumii, să trăiască despărțiți. Dar ca să fie sigur de credința amantei, se mută împreună cu soția și copiii săi, într'o locuință peste drum de casa ei. Era foarte gelos.

Intr'o zi, fracturându-și un picior și nevoit să stea o săptămână în pat, era gata să turbeze de mânie. Ninon — ca să-l asigure de credința ei — își taie părul și i-l trimise, dovedindu-i astfel că va rămâne și ea închisă în casă pe tot timpul boalei lui. Acest afectuos semn de dragoste, fu ușor schimbat în modă de coafură. Toate mondenele își tăiaseră părul. Astfel Ninon de Lanclos lansă o modă, care avea să revină peste trei veacuri. Coaforul Champagne mințise, susținând că el a inventat coafura pentru Ninon. Era un om grosolan și lăudăros.

Doamna de Choisy, care îl primise în patul său odată, s'a căit în urmă. Căci avusese ingratitudea să destăinuiască subțiri, în mod public că soldurile ei sunt prea

NINON MAMA

Villarceaux îi dăruie amantei sale un fiu, Louis-François. Ninon l-a iubit cu devotament și l-a îngrijit dragăstoasă. Dar Villarceaux recunoscându-l drept copil al său, îl trimise să-și facă educația în altă societate. Mai târziu, în adolescență, Louis-François, avea să învețe multe de la experiența și afecția mamei sale.

DESPĂRTIREA

În vara următoare amantii locuiea chiar la castelul Villarceaux.

Ca o nimfă, Ninon se plimba goală prin parc și înota în elestaie.

Îi iubea încă pe Villarceaux, dar se gândea cu regret la viața Parisului. De aceea invită ea însăși la castel pe frumoasa și tână soție a bătrânului Scarron. După ce cunoaște în ea plăcerile dragostei femeiești, i-o impune discret lui Villarceaux. Voia să plece și ținea să-l lase nemângâiat. Prea îl iubea pentru ca să nu-i fi lăsat o urmasă demnă de el, de ea, de fericirea lor neuitată.

MANASTIREA MADELONNETTES

Reluarea vieții dimainte scandaliză clerul și morala „cucoanelor oneste“. După mari intervenții se hotărî ca Ninon să fie închisă la Madelonnettes. Împotriva ordinelor date, ascultând de o simpatie explicabilă, tinerile maici ale mănăstirii o îngrijiră foarte frumos. A doua zi, după ce vestea închiderii se răspândise, mănăstirea fu înconjurată de admiratorii adoratei Ninon. Se pregătea un atac pentru ca să fie salvată. Speriate, autoritățile schimbară reședința curtezanei. Ninon fu internată în mănăstirea Benedictinelor din Lagny. Dar depărtarea nu înspăimânta pe nici unul din curtezanii ei. În curând Lagny deveni locul unui pelerinaj monden și galant.

Acolo Ninon primi vizita reginei Cristina a Suediei. Majestatea sa fu încântată de frumusețea acestei femei superbe și dacă tempenamentul voluntar al curtezanei ar fi primit, bucuroasă i-ar fi cerut tovarășia pentru anumite plăceri. Regina îi dădu un inel, o mângâie, îi făcu declarații de dragoste și îi promise să intervină pentru libertatea sa. Într'adevăr își ținu făgăduiala, căci Ninon fu curând liberată.

NINON DE LANCLOS, TEORETICIANA AMORULUI

Odată liberă, Ninon își relua viața obișnuită. Dar de astă dată cu oarecare discreție și moderație. Numai era fetița zgâmbie de altădată. Trăia cu banii bogătașilor Gourville și Foureau, amuzându-se însă cu tinerii Duros, de Dangeau și Guiche. Salonul ei devenise un fel de școală galantă a mezinilor. Era la vârsta experiențelor trecute și a sfaturilor dăruite generos. Avusese, avea încă o viață plină de aventuri și emoții, trăită în bucuria dragostei. Experiențele ei puteau sluji drept exemplu altora. Și nu era avară îndruma, corectă, sfătuitoare. Într'un timp când femeile se lăsau în voia celor mai vulgare patimi, Ninon de Lanclos rămânea în seninătatea puțin cam ușoară dar franțuzește cinstită a grației și a iubirii. Erau prințese care se introduceau în căzărni și se lăsau frământate brutal. Desigur nu mărturiseau de cât pe ofițeri, dar soldații nu își uitau bărbăția. O ducesă oferise chiar soldaților unui întreg batalion, câte o jumă-

tate liră, dacă își vor arăta pe raiți purile goale.

În această obștească nerușinare non era un exemplu de grație și simplitate. Propovăduia tinerilor săi dragostea, căreia nu îi recunoscuse decât o singură lege și o singură îngrăditură: spiritul adevăratei delicateți. Ninon de Lanclos a rămas cu adevărat copil spiritual al lui Montaigne și Sărut vromont. Dumnezeu îi dăduse fructe pentru asta.

CUNOȘTINȚA CU MOLIERE

Ninon de Lanclos l-a cunoscut și împrietenit cu Molière, într'un timp când marele comedian trăia cele mai stupide necazuri. După scandalul făcând de reprezentarea comediei *Les précieuses ridicules*, Tartuffe ar fi fost imitabil pe scenă. Acelor neplăceri personale îi se mai adăogau infidelitățile pasionatului Béjart. Ninon a încercat să-l îndrepte pe Molière și să-l salveze. În salonul ei a cunoscut Molière o bună parte din oamenii care în târziu aveau să fie transformați în personaje de comedie. Tot acolo a improvizat vertismentul Bolnavului Inchipuit, care inteligența spontană a gazdei adăogă câteva versuri.

SFARȘITUL

Ninon de Lanclos a îmbătrânit din timp și a renunțat cu bonomie. La 51 de ani l-a mai avut pe fiul doamnei de vigné, care nu a mulțumit-o, deși ea o atât de glorioasă faimă. Se mai amintea câteva legături, dar — împotriva oricăror calomnii — se știe precis că dela 60 de ani a fost numai o mână afectuoasă și bună pentru fiul ei, gazdă simpatie și atentă pentru nepotii ei. A iubit totdeauna tinerețea și a rămas singură până la moarte — adică până la 85 de ani, salonul ei a rămas un loc de întâlnire, ales, distins și vădit.

Nici un om de spirit — chiar din contemporanii ei — nu a avut ridicolă poză de a nu o iubi pe această simpatică prietenă a iubirii și a grației. Doamna de Sevigné — care ar fi avut suficiente motive de ură — i-a dovedit simpatia ei. Doamna de Lafayette, domnul de Rochefoucauld, o priveau afectuos pe această bătrânică bună, care în timpul unei vieți întregi învățase singura filozofie omenească: a îngăduinții și a telegerii. Cu un surâs de nesilită bucurie, Ninon de Lanclos privia ridicându-se în jurul ei o altă tinerețe. Bună zâmbia, își dregea ochelarii și rămânea singură, deschidea poate sertare veche și picuri vechi.

M. SE

FERNAND NOZIERE

La vie amoureuse de Ninon de Lanclos

Edit. Flammarion-Paris

